

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN
KIZILIRMAK DELTASI KUŞ CENNETİNİN YEREL
PAYDAŞLAR TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİNE
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mehmet VATANSEVER**

Enstitü Anabilim Dalı : Turizm İşletmeciliği

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Orhan BATMAN
Ortak Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Aysu ALTAŞ**

Ocak 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

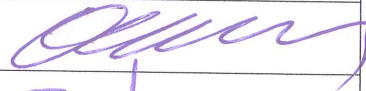
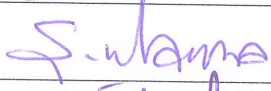
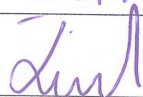
SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN KIZILIRMAK
DELTAŞI KUŞ CENNETİNİN YEREL PAYDAŞLAR
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet VATANSEVER

Enstitü Anabilim Dalı : Turizm İşletmeciliği

“Bu tez ~~24.1/2018~~ tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / ~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr.Orhan Batmaz	Basarılı	
Doç.Dr.Şevki ULAMA	Basarılı	
Doc. Dr. Feriha ÖZKUL	BAŞARILI	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı:

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN KIZILIRMAK DELTASI KUŞ CENNETİNİN
YEREL PAYDAŞLAR TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 79 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 10.01.2018 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 20'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

Mehmet VATANSEVER

29.01.2018

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı

:Mehmet VATANSEVER

Öğrenci Numarası

:1560Y71006

Ana Bilim Dalı

:TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Programı

:TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Statüsü

: Y. Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

Prof. Dr. Orhan BATMAN

29.01.2018

ÖNSÖZ

“Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma” başlıklı tez çalışmasının hazırlanmasında; yardım ve önerilerini esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Orhan BATMAN’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca 2011 yılında başlayan üniversite hayatımda tanıdığım ve bu zamana kadar bir hocadan daha ilerisi olan her zaman bize abla gibi yaklaşıp seven ve hatta tez eş danışmanım olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Aysu ALTAŞ’a bu zamana kadar maddi manevi desteğini esirgemediği için teşekkür ederim.

Şartlar ne olursa olsun, her zaman bana destek olan ve ilerde aynı hayatı paylaşacağım kişi olan Ceylan EROĞUL’a sonsuz teşekkür ederim. Son olarak eğitim hayatımda bugünlere gelmemi sağlayan babam Ahmet VATANSEVER, annem Nesime VATANSEVER’e de teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet VATANSEVER

.../.../2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
FOTOĞRAF LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EKO TURİZM	5
1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Kalkınma	5
1.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma	6
1.1.2.Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişim Süreci	8
1.2. Sürdürülebilir Turizm ve Eko Turizm İlişkisi.....	10
1.2.1.Sürdürülebilir Turizmin Gelişimi.....	16
1.2.2.Sürdürülebilir Turizm ve Eko Turizm İlişkisi	19
1.3.Eko Turizm Türleri ve Kuş Gözlemciliği	21
1.3.1.Yayla Turizmi	27
1.3.2.Trekking	28
1.3.3.Mağara Turizmi	28
1.3.4.Sualtı Dalış	29
1.3.5.Sportif Olta Balıkçılığı.....	29
1.3.6.Bisiklet Turizmi	29
1.3.7.Atlı Dağ Yürüyüşü	30
1.3.8.Kamp- Karavan Turizmi	30
1.3.9.Botanik Turizmi	31
1.3.10.Akarsu Turizmi	31
1.3.11.Rüzgâr Sörfü	31
1.3.12.Kuş Gözlemciliği	32

BÖLÜM 2: BİR TURİZM DESTİNASYONU OLARAK KIZILIRMAK	
DELTAŞI KUŞ CENNETİ	34
2.1. Sulak Alan Kavramı ve Türkiye’deki Sulak Alanlara Genel Bir Bakış.....	34
2.2. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti	36
2.3. Kızılırmak Deltasındaki Kuş Popülasyonu ve Halkalama İşlemleri.....	40
2.4. Kızılırmak Deltasındaki Kuş Gözlemciliğinin Mevcut Durumu ve Temel Sorunları.....	42
BÖLÜM 3: YÖNTEM VE SAHA ARAŞTIRMASI	47
3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	47
3.2. Araştırmanın Yaklaşımı ve Yöntemi	47
3.2.1. Nitel Araştırma Yönteminin Kullanılmasının Nedenleri	48
3.2.2. Görüşme Tekniğinin Veri Toplama Aracı Olarak Belirlenmesinin Nedenleri	49
3.3. Örneklem Seçim Stratejisi	49
3.4. Görüşmede Kullanılan Soru Formunun Oluşturulması ve Görüşme Süreci.....	50
3.5. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi.....	52
3.5.1. Demografik Bulgular	53
3.5.2. Kızılırmak Deltasının Fiziki İmkânları ile İlgili Bulgular	55
3.5.3. Kızılırmak Deltası’nın Tanıtımı ile İlgili Bulgular	57
3.5.4. Kızılırmak Deltasının Turizm İle İlişkisine Yönelik Bulgular.....	59
3.5.5. Kızılırmak Deltası ve Çevre ile İlgili Bulgular.....	61
3.5.6. Kızılırmak Deltası ve Sürdürülebilirlik ile İlgili Bulgular.....	64
3.5.7. Kızılırmak Deltası’nı Geliştirme ile İlgili Bulgular.....	65
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKÇA	72
EKLER.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	85

KISALTMALAR

BM	:	Birleşmiş Milletler
GSHM	:	Gayrı Safi Milli Hasıla
GSTC	:	Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri
IUCN	:	Uluslar Arası Doğa Koruma Birliği
UNESCO	:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
TODEG	:	Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu
TÜRSAB	:	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
ÖDA	:	Önemli Doğa Alanı
WCED	:	Birleşmiş Milletler Dünya Çevre Ve Kalkınma Komisyonu
WTTC	:	Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi
WTO	:	Dünya Turizm Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan ve Olmayan Turizm Şekilleri.....	12
Tablo 2 : Eko-turizmi Oluşturan Ana Belirleyiciler.....	24
Tablo 3 : Eko Turizm Türleri	27
Tablo 4 : Ramsar Sözleşmesi Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Kriterlerine Göre Kızılırmak Deltası Değerlendirilmesi.....	38
Tablo 5 : Kızılırmak Deltasındaki Kuş Gözlemciliğinin Temel Sorunları	43
Tablo 6 : Araştırmaya Dâhil Edilen Paydaşlar	50
Tablo 7 : Görüşme Takvimi	52
Tablo 8 : Araştırmaya Dâhil Edilen Paydaşlara Ait Kodlar	53
Tablo 9 : Araştırmaya Dâhil Edilen Paydaşların Demografik Bilgileri	54
Tablo 10 : Fiziki İmkânlara Ait Bulgular	55
Tablo 11 : Bölgenin Tanıtımı İle İlgili Bulgular	57
Tablo 12 : Bölgenin Turizm İle İlişkisine Yönelik Bulgular	59
Tablo 13 : Çevre Faktörüne Yönelik Elde Edilen Sonuçlar.....	61
Tablo 14 : Bölgenin Sürdürülebilirliği İle İlgili Elde Edilen Bulgular	64
Tablo 15 : Bölgenin Gelişimi İle İlgili Elde Edilen Bulgular	65

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Sürdürülebilir Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi 17

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1 : Kızılırmak Deltası Doğanca Beldesi Girişi	37
Fotoğraf 2 : Yörükler Galerici Su Basar Ormanı.....	39
Fotoğraf 3 : Kuşların Halkalanmasında Kullanılan Halka.....	40
Fotoğraf 4 : Kuş Halkalama İşlemi.....	41
Fotoğraf 5 : Deltada Mandacılık	43
Fotoğraf 7 : Goga Bitkisi	45
Fotoğraf 8 : Goga Ormanı.....	45
Fotoğraf 9 : Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti Sit Alanında Yapılan Kaçak Yapı Yıkımı.....	45
Fotoğraf 10 : Kızılırmak Deltası Ziyaretçi Merkezi	56
Fotoğraf 11 : Tanıtım Faaliyetleri.....	59
Fotoğraf 12 : Tanıtım Faaliyetleri.....	59
Fotoğraf 13 : Deltada Alman Önlemler	63
Fotoğraf 14 : Gözlem Kulesi 1	66
Fotoğraf 15 : Gözlem Kulesi 2	66

Tezin Başlığı: Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma.	
Tezin Yazarı: Mehmet VATANSEVER	Danışman: Prof. Dr. Orhan BATMAN Yrd. Doç. Dr. Aysu ALTAŞ
Kabul Tarihi: 24/01/2018	Sayfa Sayısı: viii (önkısım) + 79 (tez) + 5 (ek)
Anabilim Dalı: Turizm İşletmeciliği	Bilim Dalı: Turizm İşletmeciliği
<p>Turizm son zamanlarda hızla yükselişe geçen bir endüstridir. Bu nedenle turizmin yılın her gününe yayılması amacı ile kitle turizminden farklı turizm türlerine yönelim başlamıştır. Bu sayede gelişen alternatif turizm türlerine olan ilgi artmış ve bu turizm türleri sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Alternatif turizm türleri ile birlikte insanların keşfedilmemiş doğal ortamlara olan ilgisinin artması ve bu bölgelerin destinasyon olarak kullanımı, bölgelerin korunarak turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konusunu gündeme getirmiştir. Bu bölgelerde gerçekleştirilen turizm faaliyetleri eko-turizm kapsamında gerçekleştirilirse, yöre halkının zenginliği, doğal çeşitliliği ve sosyo-ekonomik kalkınmasının korunmasına katkıda bulunacaktır.</p> <p>Bu çalışma ile Kızılırmak Delta Kuş Cenneti'nin tüm zenginlikleri ve gelişebilecek turizm türleri incelenmiş ve bölge ile ilgili paydaşların görüş ve önerileri verilmiştir. Bu konuda paydaşlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapıldı ve bölgenin turizm arzını ve sürdürülebilirliğini sağlamak için görüş alındı. Araştırmanın sonucunda bölgede mevcut turistik ve sosyal tesislerin yetersiz olduğu, bölgedeki alt ve üst yapıların geliştirilmesi gerektiği, tanıtım faaliyetlerine daha çok önem verilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca Kızılırmak Deltası'nın sahip olduğu güzelliklerin el değmeden korunması ve UNESCO kalıcı miras listesine girmesiyle sürdürülebilirliğin sağlanması hususunda paydaşların oldukça olumlu ve heyecanlı oldukları sonuçlarına da ulaşılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Turizm, Sürdürülebilir Turizm, Eko-Turizm, Kızılırmak Deltası, Kuş Cenneti, Samsun.	

Title of the Thesis: A Study On The Valuation Of Bird Sanctuary On The Kızılırmak Delta By Local Shareholders In Terms Of Sustainable Tourism

Author: Mehmet VATANSEVER **Supervisor:** Prof.Dr. Orhan BATMAN
Asist. Prof. Dr. Aysu ALTAŞ

Acceptance Date 24/01/2018 **Nu. Of Pages:** viii (pre tex) + 79 (mainbody) + 5 (app.)

Department: Tourism Management **Subfield:** Tourism Management

Tourism is an industry that has started to rise rapidly in recent years. Thus, there has been a tendency towards different tourism types rather than mass tourism in order to spread tourism on every day of the year. By this way, there has been an increasing interest in the developing alternative tourism types and these tourism types have started to be evaluated within the frame of sustainability. Alternative tourism types increase people's interest in unexplored natural environments and make these regions a destination, which has brought up the issue of protecting the regions and realizing tourism activities there. As long as tourism activities in these regions are carried out within the scope of eco-tourism; the richnesses and natural diversity of the regions will be protected and the local people will develop socio-economically.

This study examines all the richnesses and potential tourism types in Bird Sanctuary on the Kızılırmak Delta and includes the opinions and suggestions of relevant shareholders regarding the problems of the region. Semi-structured interviews were conducted with relevant shareholders and their opinions about the tourism supply and sustainability of the region were received. As a result of the study, it was determined that available touristic and social facilities in the region were inadequate, infra and super structures in the region needed to be developed and a greater importance had to be attached to advertising activities. In addition, it was concluded that shareholders were highly positive and excited about protecting the beauties of the Kızılırmak Delta and providing its sustainability by including the delta in the permanent heritage list of UNESCO

Keywords: Tourism, Sustainable Tourism, Eco-Tourism, Kızılırmak Delta, Bird Sanctuary, Samsun.

GİRİŞ

Turizm tüm dünyada olan gibi Türkiye’de de çok hızlı gelişen ve de yaygınlaşan bir konuma gelmiştir. Bacasız sanayi olarak nitelendirilen bu endüstri hızla büyümektedir. Gelişen bu endüstri sayesinde destinasyonlar arasında rekabet artmakta ve bu durum çekicilik unsurları oluşturarak yeni ürünler meydana getirmektedir.

Çevreyle, etkileşim halinde olan turizmin gelecekte varlığını sürdürebilmesi elimizdeki doğal ve kültür varlıklarının korunması ve bakımı ile mümkündür (Demirel, 2010: 1). Nüfusun hızlı artması, sanayileşme ve kentleşme büyük çevre sorunlarına neden olmaktadır. Sürekli artan çevre sorunlarına çözüm olarak öne sürülen sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı kalınarak hareket edilmesiyle, çevreye verilen zararın en alt düzeye indirilmesine yönelik uygulamaları ön plana çıkarmaktadır. Sağlam enerji tüketicisi olan turizm sektöründe temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artması, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşılmasına olanak verecektir. 1980’li yıllarda çevreciliğin ve çevre duyarlılığının yükselişe geçişi, turizmin çevre üzerindeki olumsuz özelliklerinin tartışılmaya başlanmasına neden olmuştur. Bu tartışmalar sürdürülebilirliğin küresel ölçekte ele alınması gereken bir konu olduğunu ortaya çıkarmıştır (Seyhan, 2010: 15). Ayrıca dünya turizm endüstrisinde turizm eğilimleri ulusal boyuttan bölgesel boyutlara kaydığı günümüzde turizmin bölgesel gelişmede öncü rol oynayan destinasyon düzeyindeki çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle bölgesel ve yöresel destinasyon çalışmalarının önemi artmaktadır. Kendine has çekicilikleri ve nitelikleri olan bölgelerin bu zenginliklerini sürdürülebilir kullanımının sağlanması oldukça önemlidir (İbiş ve Batman, 2013: 3).

Turizm de sürdürülebilirlik kavramını mümkün olması için; iklim, doğa, çevre, kültür, tarih, folklor gibi vazgeçemediğimiz faktörlerin korunup, geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Bu sayede geliştirilen ve korunan kaynaklar, gelecek nesillerin tam anlamıyla kullanımına sunulabilecektir. Dolaylı olarak turizm kısa vadeli değil uzun vade de düşünmeyi ve bu kapsamdaki çalışmaları gerektirmektedir. Ülkemiz açısından sürdürülebilir turizmi gerçekleştirebilmek için önce düşünce sistemimizi değiştirmek gerekir, en büyük sorun bu konudaki eğitimsizlikten kaynaklanmaktadır

(Eser, 2011: 1). Dünyadaki teknolojik, ekonomik ve sosyal değişimlere paralel olarak, turizm tüketim biçimlerinde gözle görülen önemli değişmeler olmaktadır. Lüks turizm aktivitelerine katılım azalmakta alışıla gelmiş turizm merkezlerinden kaçma yönünde bir eğilim olduğu gözlenmektedir. Konuklar artık deniz-kum-güneş üçlemesinden uzak, daha ziyade bireysel ve küçük gruplar halinde doğayla iç içe olmak, kültürel ve doğal değerleri yerinde görmek isteyip amaçlamaktadırlar. Hem turist profilindeki, hem de tüketim kalıplarındaki değişiklikler doğal, kültürel çevrenin koruma-kullanma dengesi içinde kullanımını öngören kırsal turizm, ekolojik turizm ve sürdürülebilir turizm gibi yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kaypak, 2012: 11). Eko-turizm çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını gözetken doğal alanlara karşı duyarlı seyahattir (Çakır, 2010: 1).

Bu yeni turizm anlayışı, maksimum düzeyde kâr sağlamak isteyen kitle turizmi aktivitesi yerine, münferit ya da küçük topluluklar şeklinde gelecek turistleri çekmeyi, turizm aktivite biçimlerini çeşitlendirip, turizmi daha uzun zamana yaymayı ve turizmin farklı alanlara uygulanmasını tercih eden bir niteliğe sahiptir. Günümüzde turistler, hobilerini, tatil yapma şeklini ve ilgi alanlarını geliştirip değiştirerek, tatmin olmayı umdukları yöreleri tercih etmeye çalışan, buldukları alana yabancı kalmayıp çevre ile iç içe olan, kültürleri ve insanları tanımaya çabalayan, çevreye saygılı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Akın, 2012: 12). Bir arada bulunan ve temelde bütünleşik olan sürdürülebilirlik ve eko-turizm, doğal alanların korunmasında önem arz etmektedirler. Böylece doğanın gelecek nesillere aktarımının gerçekleşmesi için bu iki kavramın değerlendirilerek gerçek yaşama uygulanması gerekmektedir.

Çalışmanın Önemi

Yapılan literatür taramaları, doğal ortamlara yönelik talebin zaman içerisinde oldukça arttığını göstermektedir. Dünyadaki sayılı kuş türlerinin barındığı Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin de bünyesinde barındırdığı doğal güzellikleri, flora ve faunası sayesinde ulusal ve uluslararası ölçekte büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ile ilgili yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olması, konu hakkında çalışma yapılması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu araştırma Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin ulusal ve uluslararası öneminin daha iyi anlaşılması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve yerel paydaşların bölge hakkındaki görüşlerinin

ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmanın önemi; sonuçları ve geliştirilen öneriler itibarıyla konuyla ilgilenen araştırmacılar, müze yöneticilerine karar alıcılara ve politika belirleyicilere çeşitli katkılar sağlamasıdır.

Çalışmanın Amacı

Turizm hem kendi kaynaklarını koruyan hem de bu kaynakları tüketen bir endüstridir. Bu noktadan hareketle, Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti de hem turizmden gelir etmenin hem de Delta'daki doğal hayata zarar vermeden mevcut değerleri gelecek nesillere aktarmanın yollarını bulmaya çalışmaktadır. Bu hususta yerel paydaşlara oldukça büyük görevler düşmektedir. Bu bağlamda *çalışmanın amacı*, Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin turistik arzını ortaya çıkarmak, bilinmeyen zenginlikleri konusunda farkındalık yaratmak ve konu ile ilgili paydaşların sürdürülebilirlik hususunda görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

Çalışmanın Kısıtları

Bu araştırma Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ile sınırlıdır. Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular, araştırma kapsamında görüşüne başvuru paydaşların görüşleri ile sınırlıdır. Araştırma bir genelleme kaygısı taşımamakta, sadece mevcut durumu ortaya koyma amacı gütmektedir. Araştırmanın diğer önemli kısıtları ise, zaman, ulaşım, maliyet ve iletişim hususunda olmuştur.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İçeriği oluşturan veriler, nitel araştırma yöntemlerinde çok sık kullanılan görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve eko-turizm hakkındaki bilgiler ise literatür taraması ile elde edilmiştir. Görüşme soruları literatür taraması yapıldıktan sonra konunun amacına uygun olarak hazırlanmıştır. Yarı biçimlendirilmiş mülakatta sorulmak üzere 16 adet sorudan oluşan bir soru listesi oluşturulmuş ve Samsun ilinde bulunan 13 paydaşa söz konusu sorular sorulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen veriler nitel analiz ilkelerine göre değerlendirilmiş ve elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Çalışmanın Planı

Bu araştırma kavramsal çerçeve ve uygulama bölümleri ile birlikte toplam üç bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci ve ikinci bölümleri literatür taraması, üçüncü bölüm ise yöntem ve saha araştırmasından oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde sürdürülebilirlik kavramı irdelenmiştir. Bununla birlikte sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir turizm çerçevesinde gerçekleştirilen eko turizm kavramları ele alınmıştır. Aynı şekilde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm kapsamına giren pek çok farklı kavrama da bu bölümde yer verilmiştir. İkinci bölümde, bir turizm destinasyonu olarak Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ele alınarak irdelenmiştir. Akabinde bölge hakkında detaylı bilgi vermeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise, çalışmada elde edilen bilgilerin yorumlanmasını sağlayacak olan yöntem ve tekniklerden bahsedilmiştir. Yine üçüncü bölümde, saha araştırmasına yer verilmiştir. Araştırmanın uygulama kısmını oluşturan Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin yerel paydaşları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin, Kızılırmak Deltası içinde yapılan gözlemlerin analiz ve bulgularına yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar ile literatüre, turizm sektörüne ve araştırma yapmak isteyen diğer araştırmacılara katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 1: SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EKO TURİZM

Günümüz insanların, çevrenin ve doğal kaynakların bilinçli bir şekilde kullanılması ve gelecek nesillere aktarılmasıyla ilgili pek çok çabası bulunmaktadır. Bu çabalar en temel biçimde “sürdürülebilirlik” kavramı ile açıklanabilmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin yerel paydaşlar tarafından değerlendirilmesi üzerine hazırlanan bu tezin ilk bölümünde; sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci, sürdürülebilir turizmin gelişimi, sürdürülebilirlik ve eko turizm konuları ele alınmıştır.

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Kalkınma

Sanayi devriminden sonra, tüm dünyada ekonomik kalkınma nedeni ile tüm doğal kaynaklar geleceği düşünülmeden kullanılmaya başlanmıştır (Duran, 2009: 37). Bu nedenle literatüre sürdürülebilirlik diye bir kavram girmiştir. Latince “sustinere” kelimesinden türetilen sürdürülebilirlik, farklı anlamlarda kullanılmasına rağmen gerçek anlamı sürdürülebilirlik, sağlayabilmek, devam ettirebilmek, desteklemek ve var oluş anlamlarında kullanıldığı bilinmektedir (Bahar ve diğerleri, 2015: 29).

Sürdürülebilirlik, insan yaşamının sürdürülmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlar ile yarının uyumlu planlaması arasında bir denge kurmayı amaçlayan bütünsel bir yaklaşımı anlatmaktadır (Baykal ve Çimen, 2015: 11). Sürdürülebilirlik kavramı, maddi kaynakların ve değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması yoluyla ekonomik kalkınmanın sağlanması üzerine kuruludur. Bu kavram, çevresel etkiler de dahil olmak üzere kalkınma ve çevre arasındaki ilişkiyi özetleyen, 5-16 Haziran 1972 tarihlerinde İsveç'te Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Uluslararası İnsan Çevresi Konferansı'nın 26. maddesinin bir sonucu olarak literatüre girmiştir. (Yavuz, 2015: 73).

Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların devamlılığı ve yaşam gereksinimleri arasında denge kurulması ve belli hedefler ışığında kaynakların uzun süre çok fazla zarar görmeden kullanılmasıdır (Uğur, 2015: 21). Akesen (2009), sürdürülebilirlik kavramının temel felsefesini doğal peyzaj, kırsal peyzaj, biyolojik çeşitlilik, yabani yaşam zenginlikleri,

her türlü yeraltı ve yer üstü kaynaklar gibi doğal çevre ile doğal kaynakların kullanımının koruma öncelikli olarak sürdürülmesi şeklinde açıklamaktadır.

Son zamanlarda, sürdürülebilirlik neredeyse tüm alanlarda kendini göstermektedir. Yaşam koşullarının gerekliliği ortaya çıkmış ve tarım, şehirler, turizm, bunun gibi birçok örnek, farklı alanlarda sürdürülebilirlik gibi örnek niteliği taşıyor. Hemen hemen hepsi farklı toplumsal boyutlardadır, lakin tek ortak özelliği, insanın geleceğine hitap etmesi ve neredeki alan için düşünülüyorsa oradaki kaynakların korunmasıdır. (Demirel, 2010: 18). Öte yandan sürdürülebilirliğin, düşünce boyutundan kavrama boyutuna geçişi ise yirminci yüzyılda yaşanan ekonomik ve sosyal gelişmelerin ekosisteme verdiği büyük tahribatın bir sonucudur (Doğan, 2014: 3).

1.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma

Kalkınma (development) kavramının sözcük kökeninde yerinden kalkma, hareket etme vardır. Kalkınma, bir kalkış (take of) eylemidir. Kalkınma kavramı, ekonomi dalına ait bir kavramdır. Kalkınma, bir ekonomide toplam yatırımların GSMH'ya oranının, kişi başına düşen gerçek büyümenin sürekliliğinin, tarım dışı sektörün ekonomideki büyümesinin artmasıdır (Kaypak, 2012: 14).

Yeni bir kavram olmayan sürdürülebilir kalkınma dünyada sahip olunan sınırlı kaynakların ve çevrenin sahip olduğu kapasitenin üzerinde nüfusun artması, kaynakların daha kısıtlı kullanılarak doğa ilkelerinin yeniden biçimlendirilmesine ve ilkeler çerçevesinde uygulamaya konulan kurallar haline dönüşmesine neden olmuştur (Theobald, 2004: 169).

Kalkınma; ekonomik büyümeyi içeren, ancak bunun yanı sıra ekonomik, toplumsal ve kurumsal yapıda köklü değişiklikler yapılmasını gerektiren uzun ve zahmetli bir süreçtir (Cömert, 2002: 21). Buna bağlı olarak, kalkınmanın amaçları şunlardır denilebilir (Mercan, 2010: 7):

- Hayatın sürdürülebilmesi için malların kullanılabilirliğini arttırmak ve genişletmek,
- Yaşam standartlarının sürekli iyileştirilmesi,
- Ekonomik ve sosyal yapının alt ve üst limitlerinin genişlemesidir.

Sürdürülebilir kalkınma ise ekonomik sosyal ve temel çevresel hizmetlerin dayandığı ve toplumsal sistemlerin varlığını tehlikeye düşürmeden, herkese sunulabilen bir gelişme olarak tanımlanabilir (Kahraman ve Türkay, 2011: 86). Sürdürülebilir kalkınma, bireyin içinde bulunduğu alanın el değmeden, bozulmadan veya değişikliğe uğramadan korunup, kültürel bütünlüğün, çevresel süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamını sürdüren sistemlerin sürdürülüp ve aynı zamanda tüm kaynakların, gezilen bölgede ki bireylerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilen bir konudur (Tetik, 2012: 14).

Brundtland Komisyonu tarafından sunulan raporda sürdürülebilir kalkınma için "Gelecek nesillerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılama yeteneğinden ödün vermeksizin beklentilerini karşılamak" ifadesi yer almaktadır (Bahar ve diğerleri, 2015: 30) Sürdürülebilir kalkınmanın gelecek kuşaklara bağlanmasının en etkili aracı çevre boyutudur. İnsanoğlunun yaptığı şeyler ile çevrenin kendini yenileme olasılığı yok olmakta ve bu gelecek nesillerin yaşam şartlarına engel olmasının yanında, onların yaşam refahını da elinden alma boyutuna getirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramını daha iyi anlamak için, kavramın amaç ve hedeflerinin neler olduğunu bilmek gerekir (Tıraş, 2012: 61).

1980 yılında Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (UDKB) tarafından yayınlanan dünya korumacılığı stratejisi ve Brundtland Raporu olarak bilinen, 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" adıyla yayımlanan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu (www.mfa.gov.tr) gibi uluslararası örgütlerce yapılan çalışmalar sonunda sürdürülebilirlik için aşağıdaki ilkeler getirilmiştir (Demir ve Çevirgen, 2006: 93):

- Bütünleyici bir strateji ve planlama yapma,
- Ekolojik süreçleri koruma,
- İnsanlık mirasını ve biyolojik çeşitliliği koruma,
- Verimli olmanın uzun bir döneme yayılması ve gelecek nesillere aktarılmasına müsaade eden büyüme modelleri,
- Doğal kaynaklar ve ekonomik büyüme arasında denge,
- İmkanlar ve ülkeler arasında var oluş hakkı ile denge.

Söz konusu ilkeler ışığında Mercan (2010), sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için gerekli olan faktörleri sıralamıştır. Bunlar;

- Karar alımında vatandaşın daha çok katılımını sağlayacak siyasal sistem,
- Kendi kendine sürdürülebilir ve sürdürülebilir üretim fazlası ve teknik bilgi sağlayabilen bir ekonomik sistem,
- Uyumsuz gelişim nedeniyle oluşan sıkıntılara çözüm yolu arayan bir sosyal sistem,
- Geliştirme için gerekli olan ekolojik temelin korunmasına saygılı bir üretim sistemi,
- Sürekli farklı ve yeni çözümler arayabilecek bir teknolojik sistem,
- Finans ve ticarete sürdürülebilir düzenleri sürekli destekleyen bir uluslararası sistem,
- Esnek olup kendini düzeltme yeteneğine sahip bir yönetim sistemi oluşturulması gerekmektedir.

21. yüzyılda uluslararası turizm talebindeki değişimler dikkate alındığında kitle turizminin doyuma ulaştığı gözlenirken, ziyaretçilerin daha sofistike, bireysel ve sorumlu olacağı, çevre odaklı turizm hareketlerinin yükselişe geçeceği ve yeşil ögeye dayalı turizm hareketlerinin hem ulusal hem de uluslararası alanda daha çok önem kazanacağı beklenmektedir (Bahar ve diğerleri, 2015: 28). Sürdürülebilir kalkınmanın amacı, herkes için yaşam standardını iyileştirmek ve güvenli bir gelecek sağlamak için insanlığın temel ihtiyaçlarını karşılamaktır (Kahraman ve Türkay, 2011: 85).

1.1.2.Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişim Süreci

18. yüzyılın ortalarında kendini gösteren sanayi devrimi ile birlikte dünyada birçok köklü değişiklikler yaşanmıştır. Hızlı nüfus artışı, kentleşme, toplumsal sınıf yapısında değişimler ile teknolojideki gelişmeler, üretimin artmasına dolayısıyla kaynakların sınırsızca ve çevre bilinci gözetilmeden kullanımına sebep olmuştur (Bahar ve diğerleri, 2015: 29).

Sürdürülebilir kalkınmanın ortaya çıkması, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluşu ve küresel birçok alan gibi çevre konusunda da değişik çalışmalar yapmasıyla yakından alakalıdır. 1945 yılında resmen kurulmuş olan Birleşmiş Milletler Örgütü, ilk on yılı içerisinde çok nadir olarak çevre ile ilgili konulara değinmiştir (Kahraman ve Türkay, 2011: 86). İlk defa 1972 yılında Birleşmiş Milletler Çevre (Habitat) Konferansı,

Birleşmiş Milletlerin organizasyonu ile Stockholm’de toplanmıştır. Organizasyon, dünya ülkeleri temsilcilerinin çevre sorunlarını ortaya koymalarını, tartışmalarını ve kısa, orta ve uzun vadede çözüm önerilerini getirmelerini amaçlamıştır (Cömert, 2002: 22). Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1980 yılında Uluslararası Doğa Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature- IUCN) tarafından UNEP için hazırlanmış olan Dünya Koruma Stratejisinde doğal kaynakları gelecek nesiller için koruma biçiminde tanımlanmıştır. 1987 yılında ise Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment and Development- WCED) tarafından yayımlanan “Ortak Geleceğimiz Raporu” diğer adıyla Brundtland Raporu ile gerçek anlamını kazanmıştır (Bahar ve diğerleri, 2015: 34).

Bu raporların hemen ardından Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşılacak yolları tartışmak amacıyla geniş katılımlı bir konferansın hazırlıklarına başlamıştır. Konferans, 14 Haziran 1992’de Brezilya’nın başkenti Rio De Jenerio’da, BMKP ve Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu (UNCED) işbirliği ile toplanmıştır. Konferans çok geniş anlamda küresel katılım ile gerçekleşmiş ve Yeryüzü Zirvesi (Earth Summit) olarak anılmıştır (Kahraman ve Türkay, 2011: 100). Rio-1992 Çevre ve Kalkınma Zirve Konferansı, globalleşen çevre ve kalkınma sorunlarının en üst düzeyde görüşülüp karara bağlandığı bir zirve toplantısı olmuş, çevre ve kalkınma konusunda önemli ve en son aşamayı oluşturmuştur.

Rio-1992 konferansı çalışmaları sonucunda beş Rio belgesi hazırlanmıştır (Cömert, 2002: 24).

1. *Çevre ve kalkınma üzerine*; Rio deklarasyonu; bu belgede yer alan 27 madde, insani kalkınma ve insan refahı için yapılan çalışmalara da ülkelerin hakları ve sorumluluklarını tanımlamaktadır.
2. *Orman üzerine bildiri*; 2000 yılına kadar değişim sürecine uyum sağlamak için daha sonraki yıllarda da çevre ve kalkınma faaliyetlerini sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlayan programlar demetini oluşturmaktadır. Amaca ulaşmak için uyulması, benimsenmesi ve uygulanması gereken projeleri oluşturmaktadır.
3. *Orman üzerine bildiri*; toplantıda ormanların sürdürülebilir kullanımına yönelik bir dizi ilke getirilmiştir. Bu ilkeler hem ormanların sosyal, estetik ve

rekreasyonel kullanımları ile hem de orman ürünlerinden yararlanma açısından geliştirilmiştir.

4. *İklim değişikliği çevre antlaşması*; sera gazlarının ve ozon tabakasını seyrelten diğer gazların emisyonunu azaltmak ve kalkınmakta olan ülkelere bazı destekler teknoloji transferleri, araştırma olanakları sağlamak amaçları ile yeni bazı yükümlülükler getirmektedir. Ayrıca sera etkisine yol açan gazların emisyonlarını kontrol edecek etkili Çevre Hukuku düzenlemelerinin yapılmasını önermektedir.
5. *Biyolojik Çeşitlilik Antlaşması*; genetik, sosyal, ekolojik, ekonomik, bilimsel kültürel ve estetik nedenlerle çok önemli olan, dünyamızda yaşayan tüm canlıların korunması ve geliştirilmesi, dünyanın bugünü ve geleceği için büyük önem taşımakta olduğu gerçeğine dayanmaktadır.

2002 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde Birleşmiş Milletler Dünyası Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi düzenlenmiştir. Zirve'de sürdürülebilir gelişmenin sosyo- kültürel, ekonomik, çevresel faktörleri vurgulanmıştır. Fakirliğin yok edilmesi, doğal varlıkların korunması ve kontrolünün ele alınması konusunda ortak fikirler sunulmuştur. Bu zorlu süreçte hedefe ulaşma anlamında karşılaşılan zorluklar arasında zengin ve fakir arasında büyük farkın oluşması biyolojik dengenin bozulması, küreselleşmenin olumsuz etkileri gibi faktörler gösterilmiştir (Doğan, 2014: 11).

1.2. Sürdürülebilir Turizm ve Eko Turizm İlişkisi

İnsanların boş zamanlarının artması, gelir düzeylerindeki artış ve tatil fırsatlarının cazip hale gelmesi ulaşım ve teknoloji kolaylığı turizmin önemini oldukça artırmıştır. Bu nedenle her sene milyonlarca kişi turizm amacıyla seyahat etmektedir. Bu seyahatlerle birlikte, turizmin çevreye ve bazı diğer olgulara olumlu ve olumsuz etkileri oluşmaktadır. Bu sebeple turizmin geliştirilmesinin yanında çevrenin geliştirilmesi ve korunması da önemli bir konu haline gelmektedir. Bu noktada önemi gün geçtikçe artan ve değer kazanan sürdürülebilirlik kavramı devreye girmektedir. Sürdürülebilir turizm kavramı geleceğe yönelik bir kavramdır. Bir yandan günümüzde turizm kaynaklarının kullanımı devam ederken, diğer taraftan aynı kaynakların gelecekteki kullanımını da güvence altına alacak biçimde korunmasını gerektirmektedir (Akat, 2000).

Sürdürülebilir turizm hakkında yapılmış birçok tanım vardır ve bu çalışmada birkaç tanesine yer verilmiştir.

Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organization-WTO)'nün yaptığı tanımına göre sürdürülebilir turizm; insanların yaşadıkları bölgelerin doğal yapısı bozulmadan koruma altına alınması ile kültürel bütünlüğünün, ekolojik süreçlerinin, yaşam alternatiflerinin ve yaşam devamlılığını sağlayan sistemlerin, aynı zamanda da bütün kaynakların bölgedeki yaşayan insanların ve toplumların ekonomik, sosyal ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde ve gelecek nesillerde de aynı ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için uygulanan bir kalkınma şeklidir (Bahar ve diğerleri, 2015: 43).

Sürdürülebilir turizm; turistlerin ve turistlerin seyahat ettikleri bölgelerin bu günkü ihtiyaçları karşılanırken gelecekte de bu bölgelerin doğal yapılarına zarar vermeden korunarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm ile doğal çevre, toplum ve kültür birbiriyle uyum içinde gerçekleştirilip gelişimi sağlanmalı, doğal çevre ve kültürel yapının turizm aktivitelerinden olumsuz yönde etkilenmesi engellenmelidir (Seyhan, 2010: 40). Bir diğer tanımda ise sürdürülebilir turizm; “sektörün temelini oluşturan kültürel, fiziksel ve diğer kaynakların ekonomik önemini sürdürürken, faaliyet ve gelişmelerin bu kaynakların bütünlüğünü sağlayacak şekilde yönetilmesidir” ifadesine yer verilmiştir (Demir ve Çevirgen, 2006: 104).

Eser (2011: 28) ise sürdürülebilir turizmi; insanın yaşamı boyunca iletişim içinde olduğu ya da bu iletişimin kurulmadığı çevrenin doğal yapısını bozmadan veya değiştirmeden korunması ile sahip olunan tüm kaynakların gidilen bölgede yaşayan insanların, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde olması ve bu durumun gelecekte yaşayacak olan insanların da benzer ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yürütülen kalkınma şekli olarak açıklamaktadır.

Bir diğer tanımda ise sürdürülebilir turizm; insanın karşılıklı olarak etkileşim içinde bulunduğu veya bu etkileşimin görülmediği bölgelerin doğal yapısı bozulmadan veya el değmeden korunarak, doğal ve kültürel bütünlüğün, çevre biliminin uygulandığı süreçlerin, yaşam çeşitliliğinin ve tüm kaynakların gidilen bölgede yaşayan insanların ekonomik, sosyal ve görsel ihtiyaçlarını karşılayacak olan ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yürütülen bir kalkınma şekli olduğu ifade edilmektedir (Küçükaslan, 2007: 58).

Aynı zamanda turizmin sürdürülebilir olması aşağıdaki koşulların sağlanmasıyla mümkündür (Demirel, 2010: 27);

- Yenilenemeyen enerji kaynakları kullanılmamalı,
- Yenilenebilir enerji kaynakları, hızlı tüketilmemeli yenileneceği zaman beklenilmeli
- Enerji tüketimi en alt seviyeye indirgenmeli
- Biyo-çeşitlilik ve ekolojik sistemler üzerine bir etkisi olmamalı,
- Mevcut nesiller ve gelecek kuşaklar için yaşamsal ve kültürel fırsatlar yaratmalı,

Dolayısıyla sürdürülebilir turizm ile yapılan tanımların ortak öğeleri kısaca şöyledir (Bahar ve diğerleri, 2015: 44; Demir ve Çevirgen, 2006: 104-105);

- Doğal ve insan yapımı kaynakların sürekli bir biçimde uzun kullanılması,
- Ekonomik ve sosyal eşitlik,
- İnsan yerleşim dokusunun korunması,
- Kalite kavramına bağlılık ve
- Sosyal katılım.

Swarbrooke (1999), sürdürülebilir turizmle alakalı temel birçok şeyi göz önüne aldığı zaman bazı turizm türlerinin diğer turizm türlerine göre daha sürdürülebilir olduğunu görmüş ve bir sınıflandırma yapmıştır. Söz konusu sınıflandırma Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1
Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan ve Olmayan Turizm Şekilleri

Sürdürülebilir turizm kavramına uygun turizm şekilleri	Sürdürülebilir turizm kavramına uygun olmayan turizm şekilleri
Eko turizm	Kitlesele kıyı turizmi
Terk edilmiş bölge veya alanlar için yeniden kullanımını sağlayan çekicilikler	Doğal çevreye zarar veren aktivitelerin yapıldığı seyahatler
Küçük ölçekli kırsal çiftlik turizmi	Cinselliğin ön planda tutulduğu seyahatler
İlgili turizm türünde yer alan turistlerin, turizm yapılan alan veya bölgenin korunması için gerekli faaliyetlere katılımı	Düşünülmeden yapılan faaliyetlere ait tatiller
	Yapısı hassas olan çevrelere gerçekleştirilen kitlesele ziyaretler

Kaynak: Swarbrooke, J. Sustainable Tourism Management, CABI Publishing, CAB International: New York, p.19.

Sürdürülebilir turizm gelişimi, çevreyi korumayı, yaşam koşullarını geliştirmeyi bölgeye has turizm olanaklarının çekiciliğinin korunmasını amaçlar (İbiş, 2013: 9). Turizm sektöründe sürdürülebilir gelişmenin özel bir anlamı bulunmaktadır. Sektörün çabası, turizm kapasitesini ve ürünlerin kalitesini; fiziksel ve insani çevreye ters etki etmeden devamını sağlayarak ve besleyerek geliştirmektedir (Kozak, 2014: 17). Sürdürülebilir turizm kavramına uzun vade de bakıldığında; ulusların eşitliğinin cesaretlendirilmesi, turizm tiplerinin aranmasının ve değerlendirilmesinin teşviki, münferit ve gruplar arasındaki diyalogun anlaşılmasına katkı sağlayan faaliyetler gibi unsurları bünyesinde barındırmaktadır (Göktepe, 2011: 28).

Sürdürülebilir turizm, bir turizm türü değil, turizmin tüm türleri için geçerli olması öngörülen bir koruma yaklaşımıdır. Sürdürülebilir turizm, bireylerin ve turistlerin gereksinimlerini gelecekteki imkanları koruyarak giderme anlayışıdır. Sürdürülebilir turizm, turizmin ve turizmin geliştiği alanın doğal, kültürel ve sosyal yaşamının sürdürülebilir olması anlamına gelir (Er, 2016: 27).

Aynı zamanda sürdürülebilir turizm, geleneksel turizm anlayışına bağlı olarak gerçekleştirilen turizm çeşidinden daha çok, turizme katılan kişilerin kendilerini uygun turist, sürdürülebilir turist, eko turist, sorumlu turist gibi görmeye başladıkları, çevreye duyarlı, gittikleri bölgenin gelenek, görenek ve yaşam tarzları hakkında bilgi edindikleri turizm şekli olarak da tanımlanmaktadır. Bu çerçevede sürdürülebilir turizm (Bahar ve diğerleri, 2015: 45-46);

- *Eğitici*dir: Turistler sadece destinasyon hakkında değil kendi seyahat deneyimlerini derinleştirirken de destinasyonun karakterini sürdürmeye nasıl yarım edebileceklerini öğrenirler. Yerleşik halk ise dışarıdan gelenlerin değerlerine saygı duymayı öğrenir.
- *Yerin bütünlüğünü destekler*: Destinasyon bilgisine sahip ziyaretçiler, yerin karakterini mimarlık, mutfak, miras, estetik ve ekoloji konularında vurgulayan işler arayıp bulurlar. Turizm kazançları sırasıyla bu varlıkların fark edilen yerel değerleriyle artar.
- *Yerleşik halka fayda sağlar*: Gelenler yerel malzemeleri satın alır ve yerel servisleri kullanır.

- *Kaynakları verimli kullanır:* Çevresel farkındalığa sahip ziya ziyaretçiler, kirliliği, israfı, enerji tüketimini, su kullanımını, kimyasal kullanımını ve gece boyunca gereksiz aydınlatmayı azaltan işletmeleri destekler.
- *Yerel kültür ve geleneklere saygı gösterir:* Yabancı ziyaretçiler yerel dildeki en azından birkaç nezaket kelimesinin kullanımını kapsayan yerel etiği gözlemler ve öğrenirler. Yerleşik halk, yabancıların kendilerinininkine farklılık gösterebilecek beklentilerine nasıl karşılık vereceklerini öğrenir.
- *Ürünleri kötüye kullanmaz:* Paydaşlar gelişim baskılarını önceden görürler ve “Ölümüne Sevmek Sendromu’nun önüne geçmek için yönetim tekniklerini ve sınırlarını uygularlar.
- *Nicelik için değil nitelik için çabalarlar:* Toplum turizm başarısını, ziyaretçilerin toplam sayısı ile değil, onların kalma süreleri, harcamaları ve deneyimlerinin kalitesiyle ölçerler.
- *Mükemmel seyahat anlamına gelir:* Tatmin olmuş, heyecanlanmış ziyaretçiler yeni bilgilerle eve dönerler ve bunları tecrübe etmeleri için arkadaşlarına aktarırlar ki bu da destinasyon için faaliyetlerin devamlılığını sağlar. Sonuç olarak sürdürülebilirliğin sağlanması insanoğluna düşmektedir.

Bu şartlar göz önünde bulundurulduğunda sürdürülebilir turizmin amaç, ilke ve özellikleri bulunmaktadır. Bu amaç, ilke ve özelliklere aşağıda detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Sürdürülebilir turizmin temel amacı, turizmin olumlu etkilerinin devam etmesini sağlayarak beklenen faydayı sağlamaktır. (Demir ve Çevirgen, 2006: 105). Sürdürülebilir turizm, sadece yerel halkın yaşam standartları ve kalitesi açısından ihtiyaç ve arzularını karşılamayı değil, turistlerin ve turizm endüstrisinin isteklerini de karşılamayı hedeflemektedir. (Tetik, 2012: 45). Mercan (2010: 25) sürdürülebilir turizmin asıl amaçlarını şu şekilde açıklamaktadır:

- Toplumların yaşam kalitesini ve refahını artırmak,
- Mevcut nesil içinde ve nesiller arasında eşitliği sağlamak ve korumak,
- Çevrenin geliştirmek ve korumak,
- Bütünleşmeyi sağlamak
- Turistlere yüksek düzeyde bir deneyim sağlamak.

Sürdürülebilir kalkınmanın diğer bir amacı, ekonomik ve büyüme politikalarının kalitesini ve yönetimini gözden geçirerek büyümeye devam etmektir. Üretim sürecinde kullanılan teknoloji yeni ve çevre dostu teknoloji olması; kaynakların en uygun kullanımı ve kirliliği minimuma indirecek kaynakların etkin şekilde kullanılması bu açıdan oldukça önemli olup, sürdürülebilir gelişmeyle ekonomik büyüme arasındaki dengeyi kuracağı düşünülmektedir (Doğan, 2014: 9).

Turizmde sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesinde temel ilkeler bulunmalı ve bu ilkelere dayalı faaliyetler yerine getirilmelidir. Turizm sektörünü yönlendiren temel ilkeler şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006: 107-108):

- Kaynakları sürdürerek kullanma,
- Aşırı tüketimin önüne geçilmesi,
- Çeşitliliğin sürdürülüp korunması,
- Turizm planlaması,
- Yerel ekonomileri desteklemek,
- Yerel toplumu kapsamaması,
- İlgili gruplar ve halkın istişaresi,
- Personel oryantasyonu,
- Sorumlu turizm pazarlaması anlayış ve
- Araştırma sorumluluğu.

Bunlara ilave olarak Dünya Turizm Örgütü'ne göre, sürdürülebilir turizm için üç temel ilkedden söz edilebilir. Bu ilkeler ise şunlardır (Kaya, 2011: 17):

1. Temel ekolojik sürecin geliştirilmesinde kilit önem taşıyan ve doğal mirasın ve biyo çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunan çevresel kaynakların en uygun şekilde kullanılması sağlanmalıdır.
2. Yerel halkın sosyo-kültürel özgünlüğüne uymalı, kültürel miraslarını ve geleneksel değerlerini geliştirmeli ve kültürlerarası anlayış ve hoşgörü yaratmalıdır..
3. Tüm yatırımcılar ve sosyal hizmetler de dahil olmak üzere sosyo-ekonomik kazanımlar için istikrarlı istihdam ve gelir getirici fırsatlar da dahil olmak üzere uzun vadeli işlemlerin yerel halka ve adil dağıtımına uygulanabilirliğini sağlamak ve yoksulluğu azaltmak.

Sürdürülebilir turizmin varlığı için çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal etkiler birbiri ile uyumlu olmalıdır. Sadece çevresel etkilerin üzerine odaklanıp toplumsal etkileri göz ardı etmek veya tam tersi toplumsal etkiler üzerine yoğunlaşarak çevresel etkileri görmezden gelmek, dengeyi sağlayamamak anlamına gelmektedir. Bu durumda ise eksik kalan taraf daha büyük negatif etkilere yol açacaktır. Oysa sürdürülebilir turizmin amacı doğaya dönüşü gerçekleştirirken toplumun tüm paydaşlarına faydalı olan ve gelecek nesilleri göz ardı etmeyen turizm modelini ortaya koymaktır (Bahar ve diğerleri, 2015: 53).

Sürdürülebilir turizmin özellikleri şöyle sıralanabilir (Cömert, 2002: 38);

- Kaynakları dengeli ve sürekli kullanma,
- fazla tüketim ve atık miktarını azaltma,
- Çeşitliliği korumak,
- Turizmi planlama ile bütünleştirme,
- Ekonomileri desteklemek,
- Yerel toplumla bir arada olma,
- Sektör ile toplum arasında işbirliği sağlayacak kurumların bulunması,
- Personel eğitimi,
- Güvenilir turizm pazarlama faaliyetleri ve
- Araştırma çalışmalarını destekleme.

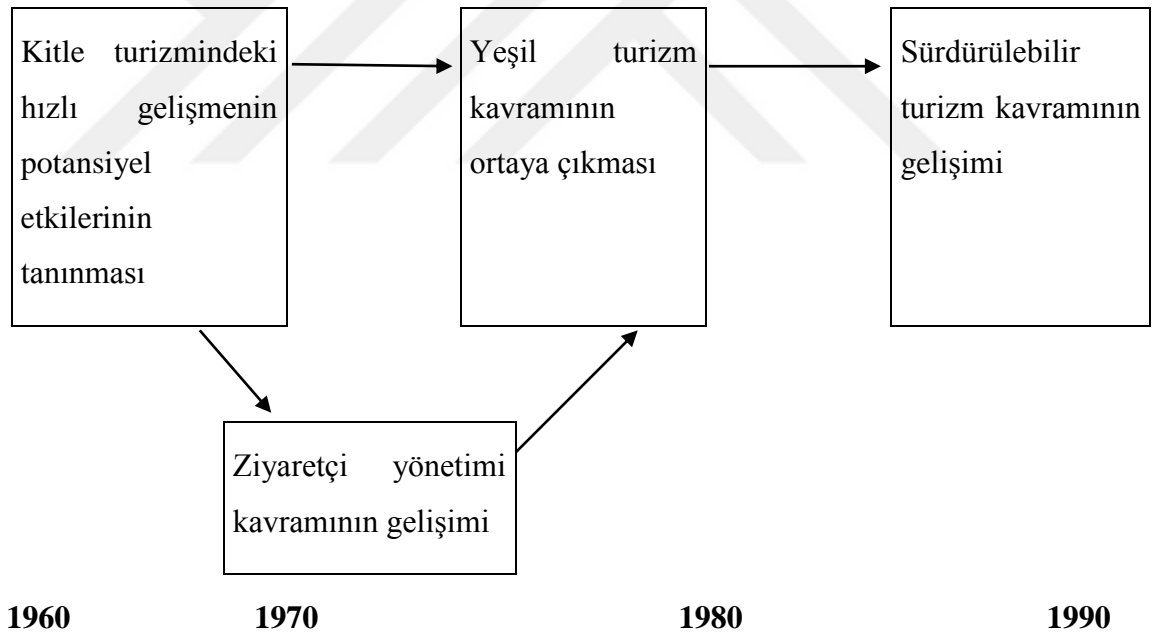
1.2.1.Sürdürülebilir Turizmin Gelişimi

Hızla yükselen turizm hareketlerinden olan kitle turizmi ve turizmin tarihsel süreci, sürdürülebilir turizm kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kitle turizmine yönelik turistik faaliyetlere katılan turist sayısındaki artış beraberinde turizmin çevre üzerine olumsuz etkilerine sebep olmuş tartışmalar bu alanda yoğunluk kazanmıştır. Çünkü büyük kitle hareketlerinden meydana gelen bu turizm çeşidinin; su kaynakları, toprak ve bitki örtüsü, vahşi doğa hayatı, atmosfer ve tüm ekosistem üzerinde yarattığı olumsuzluklar, artık ekonomik bir maliyet olarak görülmeye başlanmıştır (Bahar ve diğerleri, 2015: 47).

Sürdürülebilirlik olayı, ekonominin bir alt sektörü olan turizm içinde olmakla birlikte, her sektör için taşıdığından daha fazla bir önem arz etmektedir. Çevre olmadan turizmden söz etmek mümkün değildir (Bahar ve Kozak, 2005: 137). İnsanların sınırsız

ihtiyaçlarına karşılık dünyadaki kıt doğal ve çevresel kaynakların yeterli olması mümkün değildir. Sanayi devrimi ile birlikte yaşanan gelişmeler sonucunda doğal kaynaklar ve alan üzerinde geri dönüşü olmayan hasarlar meydana gelmeye başlamıştır. Karbondioksit ve bazı gazların emisyonunun artması sera etkisine yol açarak küresel ısınmaya neden olmuştur. Ayrıca hızlı nüfus artışı, kaynakların kirlenmesine ve doğal çevrenin tahrip edilip yok olmasına neden olmaktadır (Tetik, 2012: 21).

1960 yıllarında ekonomik, teknolojik ve endüstriyel gelişmelerin ardından çevrecilerin öncül hareketleriyle saldırgan turizm anlayışı yerine alternatif turizm arayışları başlamıştır. Bu nedenle de Birleşmiş Milletler tarafından kurulan Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu ile sürdürülebilir turizmin öncelikleri belirlenmek istenmiştir (İbiş, 2013: 11). 1970’li yıllara gelindiğinde birçok uluslararası kuruluş çevre ve doğaya verilen zararları önlemek amacıyla çeşitli destek ve teşviklerde bulunmuştur. Birçok sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de sürdürülebilirlik kavramı geliştirilmiştir (Tetik, 2012: 23). Bu kavramının kronolojik gelişimi ise Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1: Sürdürülebilir Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi

Kaynak: İbiş ve Batman (2014), “Sürdürülebilir Turizm Destinasyonu Açısından Acarlar Longozunun Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma”

1990 yılından itibaren sürdürülebilir turizm üzerine gerçekleştirilen çalışmaların hızlanması ile bu alanda birçok seminerler ve konferanslar düzenlenmiştir. Yapılan bu çalışmalardan bazıları şunlardır (Tetik, 2012: 23-30):

- Çevre ve İş Alanları İçin Küresel Fırsatlar – Globe’90 Konferansı (19-23 Mart 1990, Vancouver, Kanada).
- Globe 92’nin Turizm Dalı – The Tourism Stream of Globe’92 (Mart 1992, Vancouver, Kanada).
- Sürdürülebilir Turizm Üzerine Dünya Konferansı ve Sürdürülebilir Turizm Sözleşmesi.
- Bio-çeşitlilik ve Sürdürülebilir Turizm Üzerine Uluslararası Çevre Konferansı ve Berlin Deklarasyonu – International Conference on Biological Diversity and Sustainable Tourism and Berlin Declaration on (6-8 Mart 1997, Berlin).
- Turizmde Küresel Etik İlkeler – Global Code of Ethics for Tourism (27 Eylül-1 Ekim 1999, Santiago, Şili).
- Sürdürülebilir Turizm Üzerine Dünya Konferansı ve Sürdürülebilir Turizm Sözleşmesi Uluslararası İklim Değişikliği ve Turizm Konferansı ve Djerba Deklarasyonu – First International Conference on Climate Change and Tourism and Djerba Declaration (9-11 Nisan 2003, Djerba, Tunus).
- 2. Uluslararası İklim Değişikliği ve Turizm Konferansı ve Davos Deklarasyonu – Second International Conference on Climate Change and Tourism and Davos Declaration (1-3 Ekim 2007, Davos, İsviçre).
- Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri – Global Sustainable Tourism Criteria-GSTC (Ekim, 2008).
- Yeşil Ekonomide Seyahat ve Turizm Sempozyumu – Travel and Tourism in the Green Economy Symposium (Eylül, 2009).
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü Otel Enerji Çözümü Projesi – Hotel Energy Solutions Project (2008).
- Sürdürülebilir Turizm üzerine APEC/PATA İlkeleri – APEC/PATA Code for Sustainable Tourism (Nisan 2001, Kuala Lumpur, Malezya).
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi Raporu – World Travel and Tourism Council-WTTC (2009).

- Düşük Karbonlu Seyahat ve Turizm Sektörüne Doğru Raporu – Towards a Low Carbon Travel and Tourism Sector (Mayıs, 2009).

Gelişmelere ek olarak sürdürülebilir turizm kavramının gelişimini sırasıyla açıklayan yaklaşımlar şu şekilde ele alınabilir (Demir ve Çevirgen, 2006: 102):

- **Karşı Kutuplar Yaklaşımı:** Bu yaklaşımda, sürdürülebilir turizm ve kitle turizmi karşı kutuplar olarak görülmüştür. Burada, eğer sürdürülebilir turizm geliştirilmek isteniyorsa, kitle turizminden vazgeçilmesinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir.
- **Bütünleştirici Yaklaşım:** Sürdürülebilir turizm ve kitle turizminin artık karşı kutuplar olarak görülmediği yaklaşımdır. Fakat bazı ortak noktalarda birleşmekle birlikte aralarında çeşitli farklılıkların olduğu kabul edilmektedir.
- **Eylemsel Yaklaşım:** Kitle turizmini daha sürdürülebilir yapabilecek olumlu faaliyetlerin önerildiği bir yaklaşımdır.
- **Uzlaşmacı Yaklaşım:** Tüm turizm çeşitlerinin sürdürülebilir olması için mücadele veren bir yaklaşımdır.

Sürdürülebilir gelişmeyle ilgili son yıllarda yapılan önemli çalışmalardan biri de Dünya Bankası'nın 2003 yılında hazırladığı rapordur. Raporda sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması konularına odaklanılmış ve önümüzdeki 50 yılda kalkınmanın sürdürülebilir olması için ülkelerin kalkınma stratejilerini oluştururken dikkate alınması gereken ana konular belirlenmiştir (Er, 2016: 26).

1.2.2.Sürdürülebilir Turizm ve Eko Turizm İlişkisi

Geçen dönemler göz önünde bulundurulduğunda turizm ve çevre ilişkilerinin artması nedeniyle sürdürülebilirlik kavramı artık daha çok ön plandadır ve bu kavramla birlikte eko-turizm kavramı da sıkça anılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllarda anılmaya başlayan, fakat benimsenmesi oldukça yeni olan eko-turizm kavramı aslında, doğal ve kültürel varlıkları ve kirlenmemiş çevreyi gelecek nesillere bozulmadan taşımayı amaçlamaktadır (İbiş, 2013: 22).

Eko turizm ile sürdürülebilirlik arasındaki ortak olgu; çevreyi korumak, gelecek nesillere de yaşanılabilir bir alan bırakmak ve bunu sürdürülebilirliğin devamı olan bir

şekilde yapmaktır. Biraz daha açıklamak gerekirse, Erkut'a (2005) göre; eko turizm, doğaya dayalı rekreasyon faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerinin her geçen gün artması ile birlikte kitle turizminin de geleneksel şekillerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kitle turizminden farklı olarak bu turizm türü, bugünkü ve geçmişten günümüze uzanan kültürel değerlerin bulunduğu yerlere yapılan seyahatlerin yanı sıra nispeten bakir, doğallığını kaybetmemiş ve kirlenmemiş yerlere özellikle doğayı, yabancı bitkileri ve hayvanları gözlemlene-inceleme amacıyla yapılan seyahatlerdir (Çolak, 2010: 17).

Doğal, tarihi, arkeolojik ve kültürel değerlerin bir ülke veya bölgede mevcut ve çeşitli olması orada faaliyet gösteren turizm sektörü için hayati bir öneme sahiptir. Bu değerlerin yitirilmesinin, turizm sektörünün de varlığının sona ermesine neden olacağı gayet açık ve nettir. Turizm doğal, tarihi ve kültürel varlıklar içinde gelişir ve uygulanır. Ayrıca, turizmin gelişmesinin, ülkenin doğal ve beşeri kaynakları üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması, ya da en aza indirilmesi isteniyorsa, turizm endüstrisinin hedeflerini çok daha uzun vadeli gelişme perspektifi doğrultusunda tespit etmesi, çevreye duyarlı bir gelişme, yöntem ve politikalar belirleyip uygulamaya koyması gerekmektedir (Erkut, 2005: 73).

Çevre, turizmin hammaddesi durumundadır. Yani turizm çevresel kaynakların bozulduğu, yok olduğu durumlarda varlığını sürdürülemez. Aynı zamanda turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak için geliştirilen en önemli alternatiflerden biri olan eko-turizm ise prensipler doğrultusunda gerçekleştirilmez ise sonuçları beklenilenin tam tersi olabilir. Sürdürülebilir eko-turizm politikaları çerçevesinde hem doğanın hem de turizmin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır (Çolak, 2010: 33). Görülen somut deneyimlerden sonra yapılması gereken çevrenin sürekliliği ve iyileştirilmesi için uygun gelişme perspektifleri izlenmektedir. Çevre ile ekonominin birlikte yer aldığı sistemde günümüzdeki nesillerin rahatlık içinde yaşamaları ile birlikte gelecek nesillerin de bolluk içinde yaşamaları düşünülerek mevcut ve olması beklenen üretim ve tüketim şekillerinin çevreyle bütünleşmesini sağlamak sürdürülebilirliğin temel amacı olmalıdır (Civelek, 2013: 39).

Sürdürülebilirlik açısından dünya gerçekleşen gelişmeler, eko-turizmi insanlar tarafından kabul edilen ve uygulanan aktiviteler arasına girmesini sağlarken Birleşmiş

Milletler tarafından 2002 yılının eko-turizm yılı ilan edilmesi insanlar tarafından en çok ilgi gören turizm türü olduğunun en önemli göstergesidir. Birleşmiş Milletler'in (BM) 2002 yılını Dünya eko-turizm yılı olarak ilan etmesinde; eko-turizmin büyük oranda ekonomik gelişme potansiyeline sahip alanlarda giderek artan bir önem kazanması ve aynı zamanda da eko-turizmin iyi planlandığı, geliştirildiği ve idare edildiği takdirde doğal çevrenin korunması için güçlü bir araç olma özelliği arz etmesi nedenleri önemli rol oynamıştır (Keleş, 2003: 23).

1.3.Eko Turizm Türleri ve Kuş Gözlemciliği

Latince ev anlamına gelen oikos ve bilimin karşılığı olan logos kelimelerinin birleşiminden meydana gelen ekoloji, canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan karşılıklı etkileşimini inceleyen bilim dalıdır. Ekoloji ilk kez 1869'da Haeckel tarafından telaffuz edilmiştir (Atabey, 2015: 21).

Eko-turizm kavramı ise ilk defa 1978'de Kenton Miller tarafından kullanılmıştır. Daha sonra eko-turizm ile ilgili birçok tanım ortaya konmuş olsa da bu konu üzerinde tam bir fikir birliğine varılıp uluslararası kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır ancak, birçok eko-turizm tanımında ortak özellikler bulmak mümkündür (Zorlu, 2014: 19).

Eko-turizm; temelinde ekolojik sistem dengelerini korumaya yönelik, doğa-insan, çevre ve turizm faaliyetleri arasında gerçekleşen iletişimin faydalı olmasını sağlayan değişimi en aza indirmeye çalışan, uyumlu olarak ekonomik gelişimi destekleyen, yerel girişimcilerin çoğunlukta olduğu, sosyo-kültürel yapıya hassasiyeti bulunan, uzun vadede aşamalı şekilde gerçekleştirilebilecek bir turizm türü olarak açıklanabilir (Atabey, 2015: 24).

2002 yılında Kanada'nın Quebec kentinde 133 ülkeden gelen 1100 delegenin katılımıyla yapılan Dünya Eko-Turizm Zirvesi'nde de eko-turizm; yeryüzünde bulunan doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini koruma altına alan ve bundan ziyade sosyal ve kültürel bütünlüğü sağlarken yerel halkın ekonomik kalkınmasında destek olan bir yaklaşım şeklinde tanımlanmıştır (Akın, 2006: 36).

Bir diğer tanımda ise eko turizm, doğal ve kültürel değerlere saygılı, yerel ekonomiye katkı sağlayan, çevreye uygun tesisleri ile doğa temelli bir turizm olarak bilinmekte ve kitle turizmine çevreci bir alternatif olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2003: 110).

Başka bir tanımda ise eko turizm; doğal ve kültürler değerler açısından cezbedici özelliği bulunan bir bölgenin, var olan değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğini sağlayan, yerel halkın ekonomik kalkınmasına destek olan, doğal çevre temeline dayalı, bilinçli turistler tarafından doğaya doğru yapılan bir turizm türü olarak açıklanmaktadır (Taş, 2012: 12). Bir diğer tanımda ise eko-turizm; çevreye saygı ve duyarlılığın artırılması yoluyla, rekreasyonel turizm kaynaklarının gelecek nesillere aktarımını ve bu sırada yerel halkın refahını ve bütünlüğünü geliştirmeyi hedefleyen, sosyal sorumluluk duygusu içerisinde ölçülü, çevreye duyarlı, yaşama saygılı ve akılcı bir turizm politikası olduğu ifade edilmektedir (Erdoğan, 2003: 110).

Eko-turizm, doğaya dayalı rekreasyon faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerinin her geçen gün artması ile birlikte geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilen kitle turizmine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kitle turizminden farklı olarak bu turizm türü, bugünkü ve geçmişten günümüze uzanan kültürel değerlerin bulunduğu yerlere yapılan seyahatlerin yanı sıra nispeten bakir, doğallığını kaybetmemiş ve kirlenmemiş yerlere özellikle doğayı yabani bitkileri ve hayvanları gözlemleme-inceleme amacıyla yapılan seyahatlerdir (Çolak, 2010: 17).

Eko-turizm kavramı, turizm-çevre ilişkilerinin önem kazanması ve sürdürülebilirlik tartışmaları ile birlikte gündeme gelerek popüler olmuştur ve son yıllarda adından sıkça söz edilmektedir. Eko-turizm, doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin yaptıkları seyahatlerden daha fazla konuyu içine almaktadır. Aslında eko-turizm olgusu çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkileri bir bütün şeklinde bünyesinde bulundurması gerekmektedir. Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin yaptığı tanımına göre eko-turizm; doğa ve kültürel kaynakların korumasını sağlayan, ziyaretçilerin bu kaynaklara karşı olumsuz etkilerini azaltarak yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, doğal yapısını kaybetmeyen alanlara karşı çevresel açıdan sorumluluğu bulunan seyahatlerdir (Haberal, 2015: 20).

Eko-turizm fikri, insanların doğaya karşı olan merak ve ilgilerinin birleşmesi sonucu oluşan potansiyel faydanın, bilim insanları tarafından fark edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Eko-turizm yaban yaşamı ve yerleşimlerinin dikkatsizlikle kullanılması sebebiyle oluşabilecek ileri derecede doğa zararlarından korunmanın bir yolu olarak önerilmektedir. Eko-turizm, doğal ve kültürel değerleri korumaya yardım eden,

katılanlara yerel ortamın doğal kaynaklarını öğreten veya çeşitli yollardan değerli ekosistemlerin korunmasını ve bunların sürdürülebilirlik bağlamında turizm talebini karşılamak üzere yönetilmesini sağlayan bir programlar bütünüdür (Erkut, 2005: 51).

1992 yılında düzenlenen Rio Çevre Zirvesi'nde ilk defa sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir dünya için bazı ölçüler ortaya konulmuştur. Ortaya konan bu ölçülerin turizme de uyarlanması için gerçekleştirilen çalışmalar ile doğal çevreye zarar vermeden yararlanılabilmesi için yöntemler geliştirilmiş ve yerli halkın sahip olduğu kültürel değerleri yok etmeden gerçekleştirilen turizm aktivitelerden faydalanmalarının sağlanması olarak özetlenmiştir (Haberal, 2015: 21).

Eko-turizmin çıkış nedenleriyle ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler, kaynakların azalması ve niteliklerin bozulması, sürdürülebilir turizm anlayışının ortaya çıkması, insanların geleneksel turizm anlayışından sıkılarak turizmden farklı beklentiler içine girmeleri gibi eğilimlere bağlı olarak eko-turizmi farklı kılan birçok noktaya dayanmaktadır. Bu ortak noktalar ise şu şekilde sıralanabilir (Atabey, 2015: 26);

- Doğaya karşı sorumluluk duyulmalı,
- Yaban hayatı, habitatlar ve ekosistemler bozulmamalı,
- Sürdürülebilir bir yaklaşım sunmalı,
- Doğal varlıkları ve yörenin kültürel yapısını etkilememeli,
- İnsanların yaşam tarzlarını etkilememeli,
- Ziyaretçiyi doğayı anlama ve doğanın korunması konularında bilgilendirmeli,
- İnsanların yöredeki doğa koruma çalışmalarına katkı sağlamaları gerekmektedir.

Eko-turizmin ortak noktalarından yola çıkarak eko-turizm kavramını oluşturan unsurlar Tablo 2'de gösterilmektedir (Akın, 2006: 39).

Tablo 2
Eko-turizmi Oluşturan Ana Belirleyiciler

Turizm Endüstrisi	Turistlerin seyahatleri esnasında ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri alanların kurulumunu sağlayan örgütsel yapı
Turistler	Eko turist olarak nitelenen insanlardan oluşan örgütsüz yapı
Doğal ve Sosyal Çevre	Turizm endüstrisinin eko-turizm faaliyetlerini yürüttüğü ortam
Yapısal Yapı	Eko-turizm endüstrisinin hukuki düzenlemesinde etkili olan ulusal ve uluslararası yapılar

Kaynak: Akın, H. (2006: 39), “Türkiye’de Ekoturizm Sürdürülebilir Gelişimi; Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği”.

Bir ülkenin sahip olduğu turizm potansiyeli, bünyesinde bulundurduğu sosyal, tarihi, doğal ve kültürel değerlerinin varlığı ile ölçülür. Ancak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından 21. yüzyılın en gözde sektörü halini olan ve dünya ekonomisinde kendine önemli bir yer bulan turizmin çevresel sorunlara karşı hassasiyeti oldukça azdır. Turizm faaliyetlerinin çevresel etkilerinin göz ardı edilerek yürütülmesi ile turizm ekolojik dengeye büyük zararlar verirken bölgelerin doğal, tarihi ve görsel değerlerini riske atmaktadır (Tuna, 2007: 17).

Eko-turizmde çevre koruma ve çevreye en az müdahale ön planda tutulmaktadır. Eko-turizm, turizm etkinliklerinin yapılacağı alanda kaynak olarak kullanılan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin kontrolsüz tüketimi ile çevre üzerinde oluşacak olumsuz baskılara karşı sürdürülebilir bir yaklaşım içerisindedir. Bu nedenle, turizm ve çevre günümüzde doğanın menfaati için sürdürülebilir bir turizm planlaması içinde değerlendirilmektedir (Kaya, 2011: 71).

Gelir düzeyi yüksek olan insanların ve büyük çoğunluğu oluşturan orta gelire sahip insanların katılmak istediği eko-turizm; bir yeri ziyaret eden turistler, turistlerin o bölgeye karşı anlayışını ve beğenisini geliştirerek tanınmasını sağlayan, insanların sürdürülebilirlik anlayışına uygun davranışları ile doğayı koruma etliğini artıran ve eğitim ile birlikte doğaya karşı olumsuz etkileri en aza indirmek amacıyla farklı çalışmalar ortaya koyan bir turizm alternatifidir (Çakır, 2011: 58). Dünyanın birçok

ülkesine göre daha fazla doğal coğrafya potansiyeli bulunan ve farklı kültürlere ev sahipliği yapmış olan Türkiye, eko-turizm açısından değerli bir konuma sahiptir. Dünyada da belli bir kalıpta yürütülen turizmde gerçekleşen değişimler sonunda alışılmış turizm bölgelerinden uzaklaşarak, doğa ile bütünlük sağlanabilecek, lüksten ziyade daha sadece tesislerde, doğal güzelliğini hala koruyan çevrede, iyi ve temiz bir hizmet ön planda tutulmaktadır. Bu nedenle Türkiye, bilinçli bir şekilde eko-turizm alanında yatırım yaptığı sürece turizm potansiyelinin daha çok artmasını sağlayarak turizmi çeşitlendirme konusunda büyük potansiyele sahiptir (Selimoğlu, 2004: 10).

Ayrıca Aristo'nun,

“kâinat bir bütündür, kâinatı oluşturan unsurlar sonu olmayan bir madde dolaşımı ile birbirine dönüşürler, canlı varlıklar yaşadıkları ortama uymuşlardır, birbirleri ve çevreleri ile etkileşim halinde bulunurlar, aynı zamanda aralarında yaşam için bir mücadele vardır”

dediği görülmektedir (Aktrn. Yıldız ve diğerleri, 2000: 14). Bu mücadelede kâinatın sahip olduğu tüm değerlerin korunması gereklidir ve bu ancak sürdürülebilirlik adı altında gerçekleştirilen faaliyetlerle mümkündür. Geçmişten bugüne kadar bütün değerlendirmeler incelendiğinde temelde insanın yaşadığı çevreyi korumasından ve kollamasından söz edildiği görülmektedir.

Eko-turizm alternatif bir turizm ürünü olarak yerel halkın kalkınması ve hassas doğal alanların korunması için umut verici bir yaklaşım olarak gösterilmektedir. Bahsedilen çevreci söylemlerin dışında turizm endüstrisinin gelişmesi için kırsal ve doğal alanlara yayılma ve bu alanların birer turizm ürünü olarak pazarlanması durumu söz konusudur. Ayrıca önemli noktalardan bir tanesi de, eko-turizmin varlığının sadece doğayı kullanacak insanların eğitilmiş bilinçli turistler olmasına bağlı olmadığı, aynı zamanda bu kişilere turistik ürünleri sunacak arz sahiplerinin de eğitilmiş ve bilinçli olması gerektiğidir. Bu bağlamda eko-turizm faaliyetlerinde öncelikli durum arz sahiplerinin bilinçlendirilmesi ve alternatif turizm türlerinin prensipler doğrultusunda gerçekleştirilmesidir (Çolak, 2010: 18).

Eko-turizme konu olan doğal ve kültürel kaynaklar, kıtlığı en üst seviyede varlıklardır. Eko-turizm yapılan yerlerde değerlerin yok olma, sosyal çatışmalar yaşama, ekonomik

kayıplara katlanma sonuçları doğabilir. Eko-turizm değerleri yok olduktan sonra yapılabilecekler çok sınırlıdır. Önüne geçilemeyecek sorunlarla karşılaşılmadan önlem almak gereklidir (TODEG, 2010: 13). Önceleri turizmde yatırım yapan kişiler, turizm faaliyetlerini bir tek gelir açısından fayda sağlayan faktör gibi görmüşlerdir. Bu nedenle işletmeler ilk önce kâra önem verirken, zamanla insanın önemini fark etmişlerdir. Günümüzde ise doğanın önemini fark eden işletmeler her şeyden önce doğa faktörünü göz önünde bulundurmaya başlamışlardır. Çünkü işletmeler geçmişte yapılan turizm faaliyetlerinden farklı olarak turizm faaliyetlerini yaparken ilk önce doğal ve kültürel değerlerin korunmasını sağlayıp daha sonra turizme açılmasını ön planda tutmaktadırlar (Kaypak, 2012: 18).

Böylece eko-turizm faaliyetlerinin icra edildiği destinasyonlarda çevre konusunda eğitime destek verilerek, ziyaret edilen alanların doğallığının devam etmesine olanak tanıyan tutum ve davranışlar da teşvik edilmektedir. Yine eko-turizm sürdürülebilir endüstri ve kalkınma için yöre halkının motivasyonunu artıracak etkiye de sahiptir. Bu nedenle eko-turizmin hem bir sanayi hem de bir turistik deneyim biçimi olarak sürdürülebilirlik, koruma ve ev sahibi toplumların gücünün artırılması şeklinde üç önemi vardır (Haberal, 2015: 23).

Eko-turizm mevcut alanların ekonomik yararları ve gelişimi çevre ile uyumlu olarak bir arada değerlendirilmesine yardımcı olan önemli bir araçtır. Eko-turizm yerel toplumlara, aktif gelişme fırsatları sağlayarak hassasiyeti yüksek alanlar ile doğal yaşamı tehlike altında olan mekanlarını koruma altına alınması açısından umut veren yeni bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Eko-turizm bir yere seyahat eden turistlere, ilk olarak deneyim yolu ile o bölgeyi tanımalarına ve öğrenmesine olanak sağlayarak turistin anlayışını ve beğenisini geliştirmektedir (Atabey, 2015: 27). Aynı zamanda (Haberal, 2015: 27)' ye göre eko turizmin ilkelerinden bazıları şunlardır:

- Çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirilmeli
- Kültürel miras korunmalı
- Gelen turist ve yerel halk arasında karşılıklı etkileşim teşvik edilmeli
- Yaban hayatı değiştirecek şekilde davranılmamalı ve hayvanları tedirgin edecek hareketlerde bulunulmamalı
- Canlıların doğal besin döngüsünü değiştirecek hareketlerde bulunulmamalı

- Yöre halkının gelenek, görenek, örf, adet ve yaşam tarzlarına ters düşecek davranışlarda bulunulmamalı
- Çöp üretmemeye gayret gösterilmeli ve doğaya kesinlikle çöp bırakılmamalı.
- İçinde bulunulan faaliyetlerin eko-turizm hareketi olduğunun farkında olunmalı ve istekler buna göre şekillendirilmelidir.

Günümüzde eko turizm ile birlikte anılan, ayrıca alternatif turizm ya da özel ilgi turizmi içerisinde de sayılabilen bazı turizm türleri bulunmaktadır. ***Bu bağlamda öne çıkan eko turizm türleri Tablo 3’de belirtilmekte ve başlıklar halinde açıklanmaktadır.***

Tablo 3
Eko Turizm Türleri

Yayla turizmi	Atlı Dağ Yürüyüşü
Trekking	Kamp-Karavan Turizmi
Mağara turizmi	Botanik Turizm
Sualtı Dalış	Akarsu Turizmi
Sportif Olta Balıkçılığı	Rüzgâr Sörfü
Bisiklet Turizmi	Kuş Gözlemciliği

1.3.1.Yayla Turizmi

Yükseklikleri beş yüz metreden birkaç bin metreye kadar çıkabilen bölgedeki akarsu vadileriyle ayrılmış düz alanlar olarak görülen yeryüzü şekli olarak tanımlanan yaylanın, Türkiye’de değişik anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Yayla turizmi yeni öğrenilmiş bir turizm türü değildir. Yaylalara yapılan seyahatler çok eskiden beri bilinen kültürlere ait bir gelenektir (Kozak ve Bahçe, 2012: 187).

Çok sık görülen yayla yaşantısı, dünyada olduğu kadar Türkiye’de de çok önemli yere sahiptir. Yaylalar; el değmemiş yaşam alanların kirletilmemiş havasını, soğuk akan sularını, yazın sıcak havalarda bunalan insanlar için önemli olan ferahlatıcı serinliğe, doğal güzellikte sınır tanımayan manzaraları, organik yetiştirilen bitkileri, tabii ortamlarında yetişen hayvanlardan elde edilen doğal gıdaları da sunarlar. Habitatı bozulmamış alanlarda yaşamını sürdüren birçok yabani hayvan ve bitki, insanı doğal yaşamın bir ögesi haline getirir (Kargı, 2010: 119).

1.3.2.Trekking

Kelime anlamı olarak trekking, kağını ile, atla ya da yaya olarak gerçekleştirilen zorlu seyahatler olarak bilinmektedir. Günümüzde kullanılan anlamı ise, bir bölgenin dağlık alanlarında, dağcılığın nasıl yapıldığını bilmeye gerek duymadan, zor ve sarp alanlara girmeden, patika yolların takip edildiği, doğa Őartlarında bazı zorluklar gösteren ve zamanla kısıtlı Şekilde gerçekleştirilen uzun yürüyüş faaliyetlerinin genel adı olarak açıklanmaktadır. Trekking gnbirlikten bir aya kadar uzunlukta olabilir. Meraklıları doğayla bütünleşme, fiziksel kondisyonlarını ve yeteneklerini zaman zaman le ve sürekli değişen bitki örtüsünü gözlemlene, buzul gllerin kenarında kamp kurma gibi amaçlarla olaya yaklaşmaktadırlar (Haberal, 2015: 146, Erdoğan, 2003: 131).

1.3.3.Mağara Turizmi

Mağaralar genel olarak yer altı sularının kireç taşı, tuz gibi kayaları eritmesiyle birlikte volkanik alanlarda oluşmaktadır. Gün işığının ulaşması mümkün olmayacak kadar derinliğe sahip olan mağaraların yeryüzü ile hiçbir bağlantısı bulunmayan yer altı boşluğu Şeklinde tanımlanmaktadır (Haberal, 2015: 151).

Bilimsel amaçlı değerlendirilen mağaracılık, sportif amaçla da gerçekleştirilen bir faaliyet olarak bilinmektedir. Bireysel veya grupla yapılabilen aynı zamanda da sportif amaçla gerçekleştirilen mağaracılığın, dünyanın en tehlikeli doğa sporlarından biri olduğu kabul edilmektedir. Gerçekleştirilen doğa turizminde mağaralar, görsel amaçlı kullanımlar için speleotem¹ Őekiller açısından zengin, dolaşımının rahat gerçekleşebilmesi için yatay yönde gelişmiş, ulaşım imkanı sağlanabilen mağaralar arasından tercih edilir. Mağaraları girişlerinin düzenlemesi yapılarak, mekanın içinde özel donanıma ihtiyaç hissedilmeden sadece aydınlatma işlemiyle insanların kolay dolaşımı sağlanarak turizm faaliyetlerine açılmaktadır (Altan, 2006: 60).

Ülkemizde Antalya'da 4, Mersin'de 3 Denizli'de ve Zonguldak'ta 2, Tokat, Burdur, Isparta, Elazığ, Kırklareli, Gümüşhane, Karabük, Konya, Muğla, Bartın, Trabzon, Sinop ve Bursa'da birer tane olmak üzere toplam 24 adet turizm aktivitelerinde kullanılan mağaralar bulunmaktadır (Yücel, 2008: 71).

¹ Jeoloji biliminde mağara okeli, mağara oluşumuna verilen ad.

1.3.4.Sualtı Dalış

Dünyada iklimin uygun olduğu bütün deniz ülkelerinin ekonomisinde çok önemli bir paya sahip olan turizm türü sualtı dalış faaliyetleridir. Son yıllarda Türkiye’de insanların isteklerinde görülen artışla sualtı dalış sporları, ülke turizmine ciddi bir katma değer sağladığı görülmeye başlamıştır. Profesyonel olarak dalış yaptıran merkezlerde dalış yapmak isteyen kişilere yol gösterdiği gibi bu sporu öğrenerek icra etmek isteyenlere de uluslararası geçerliliği olan sertifikalar verilmektedir. Türkiye’de bulunan 300 dolayında su sporu işletmelerinin büyük bir bölümü turistik tesislerin yer aldığı alanlarda, bazıları da il ve ilçe turizm müdürlüklerinin izin verdiği ve daha önce komisyonlar tarafından belirlenmiş alanlarda faaliyetlerine devam etmektedirler (Boz, 2004: 116)

1.3.5.Sportif Olta Balıkçılığı

Balıkçılık çoğunlukla, asıl amacının tüketim olmadığı düşünülen, spor yapmak amacıyla ve boş zamanlarını değerlendirirken bireysel olarak gerçekleştirilen balık tutma, rekreasyonel amaçlı yapılan faaliyetler olarak ifade edilmektedir (Taş, 2012: 449). Ancak turizm faaliyetlerinin sürekliliğini sağlayan, konaklama sürelerini uzatan, sağlayan ve çeşitlendiren türler arasında yer alan olta balıkçılığına elverişli alanlara sahip olan Türkiye’de, turistlerin konaklama sürelerinin diğer Akdeniz ülkelerine göre az olması olta balıkçılığı gibi rekreasyonel amaçlı gerçekleştirilen faaliyetlerin gelişmemesine neden olmaktadır (Selimoğlu, 2004: 16).

1.3.6.Bisiklet Turizmi

Eko-turizm kapsamında geliştirilen bisiklet turizmi, doğada yolun olmadığı yerlere gidilebilmesini, her alandan kolaylıkla geçilebilmesini ve istenildiğinde ele alıp taşınabilmesi ile kısa zamanda daha fazla yer gezilebilmesi açısından tercih edilen bir spordur. Aynı zamanda hız yapıp kötü arazi şartlarıyla mücadele edebilmenin sağladığı macera duygusu ile yaygın bir spor halini almıştır (Haberal, 2015: 165).

Türkiye’de de bisiklet turizminin gerçekleştirilebileceği elverişli alanlar bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de bisiklet turizmi son zamanlarda önem kazanan sporlardan biri haline gelmiştir. Bu nedenle Türkiye’de de Avrupa ülkelerinde yapılan bisiklet turları gibi turların yapılabilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı, bisiklet turlarının geçiş

güzergahlarını belirleme çalışmaları devam etmektedir. Türkiye’de yapılan bisiklet turlardan bazıları ise şunlardır (Şerefoğlu, 2009: 84):

- Karadeniz turu,
- Bandırma rotası,
- Polonezköy turu,
- Erciyes ve Kapadokya,
- Ihlara ve Tuz Gölü

1.3.7.Atlı Dağ Yürüyüşü

Atlı dağ yürüyüşleri, çoğunlukla patika yollarda, sahillerde ya da dağlık bölgelerin dışında kalan alanlarda sabit bir yolu takip ederek, kendine özgü bir şekilde atın dizginlerinden tutarak yavaş yavaş gezinme şeklindeki rekreasyon faaliyetidir. Bu faaliyetin amacı kırsal bölgenin coğrafi yapısı ve sahip olduğu kültürünün ziyaretçiler tarafından gezilerek tanınmaya çalışılmasıdır. Ziyaretçiler at ile yapılan bu gezintiler sayesinde, doğayı, hayvanları, çevre kültürünü, gelenek ve görenekleri, bölge halkını ve kültürlerini tanıma şansını elde edeceklerdir (Taş, 2012: 20). Türkiye’de gerçekleştirilen atlı dağ yürüyüşleri, Kapadokya, Bayburt, Kastamonu, Gaziantep, Aksaray, Antalya ve Muğla gibi illerde daha çok yapılmaktadır (Selimoğlu, 2004: 34).

1.3.8.Kamp- Karavan Turizmi

Ulaşım sistemlerinin gelişmesi turizm olgusunun çeşitlenmesini ve yayılmasını teşvik etmiştir. Özellikle karayolu ağlarının gelişimi bireysel turizmi hızlandırmış, daha önce gidilmesi zor olan yerlere ulaşımı kolaylaştırmıştır. Karayolu ulaşımına bağlı olarak gelişen karavan turizmi de çeşitlenen turizm türlerinden birisidir. Genellikle karavanları ile seyahat eden turistler gideceği turizm bölgesindeki kamping alanlarında karavan yerleri kiralarak turizm etkinliklerine katılmaktadır (Karğı, 2010: 117).

Türkiye’de karavanla gitmenin mümkün olmadığı yer neredeyse yoktur. Ülke, doğal güzellik, tabiat, deniz tarih ve kültürel zenginlik açısından oldukça zengin bir ülkedir (Koyuncu, 2015).

1.3.9.Botanik Turizmi

Türkiye, diğer kıtaları birbirine bağlayan köprü görevi göresi, birçok coğrafi özelliklerin ve coğrafi farklılığının sağladığı iklim çeşitliliği ile dört mevsimin yaşandığı ender ülkelerden birisi olması nedeniyle dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Avrupa ülkelerinin tamamında görülen bitki sayısı toplam 12.000 adetken bu rakam Türkiye’de 9.000 adet olarak belirlenmiştir. Avrupa’nın endemik bitki sayısı ise toplam 2.750 adetken bu rakamın da Türkiye’de 3.000 adet olduğu bilinmektedir (Altanlar, 2007: 94). Bu açıdan Türkiye botanik turizminin yapılabilmesi için oldukça elverişli bir yapıya sahiptir.

1.3.10.Akarsu Turizmi

Türkiye’nin sahip olduğu zengin turistik doğal kaynaklardan biri de akarsulardır. Üç tarafı denizlerle çevrili ve ortalama yüksekliği 1000- 1500 metre olan Türkiye’nin denizlerine birçok akarsu akmaktadır. Bu zenginliğin değerlendirilebilmesi için amaca uygun tasarlanmış bir botla, suyun akış yönünde yol kat etme olarak tanımlanabilecek bir spor türü geliştirilmiştir. Rafting adını alan bu spor türü, debisi yüksek olan akarsularda raft adı verilen kauçuktan yapılan şişme botlarla gerçekleştirilmektedir. Takım halinde gerçekleştirilen bu spor, takımın başında bu işi bilen profesyonel kişiler olması ile yapılmaktadır. Can yeleği, kask ve su geçirmeyen elbiseler gibi teknik malzemeler kullanılmaktadır. Bu spor her mevsim yapılmakta ancak mevsimlere göre akarsuların debilerinin farklılaşması nedeniyle kışın akış yönü çok zor olabilir (Kozak ve diğerleri, 2010: 26, Haberal, 2015: 159)

1.3.11.Rüzgâr Sörfü

Rüzgâr sörfü, yelkenin tahta adı verilen bir teknenin üzerine hareketli bir mafsalla (universal joint) bağlanması fikrinden doğmuştur. Bu sayede ön veya arkaya eğilebilen yelken ile hareketli bir dümene ihtiyaç hissetmeden yön vermek mümkün olabilmektedir. Boardun altına sabit bir dümen ve yelkenin düşmesine engel olmak ve yön tutmak için kullanılan bir çatal (bumba) ile tamamlanan donanım, en küçük ancak hızlı yelken sınıfı arasında yer almaktadır. Newman Darby adında bir Pennsylvania’lı söz konusu fikri kullanarak 1964’de sailboard adını verdiği ilk rüzgâr sörfünü icat etmiştir. Türkiye’nin rüzgâr sörfü ile ilk olarak tanışması ise 1980’lere rastlamaktadır

(Ceylan, 2009: 14). Türkiye’de başta Alaçatı olmak üzere pek çok yerde yapılabilmektedir.

1.3.12.Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemcisi, kuşları gözlemlemeyi seven ve bu durumu kendine huy edinmiş kişilerdir. Kuş gözlemciliği profesyonel olarak yapılan bir uzmanlık alanı olabilir ya da insanların boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla yapılan bir hobi olarak da yapılabilmektedir (Altan, 2006: 64). Kuş gözlemciliği çok az bir donanımla iyi bir rahatlama ve eğitim deneyimi sağlar. Gereksinim duyulan malzemeler, kuşları anlatan rehber kitaplar, dürbün ve saha teleskopu, not defteri, ses kayıt cihazı ve uygun kıyafetlerdir (Kozak ve Bahçe, 2012: 185).

Kuş gözlemcileri, eğitim seviyesi ve gelir seviyesi yüksek olan en büyük eko-turist grubunu oluştururken, eko-turizm gelirinin en iyi kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Kuş gözlemcilerinin yarattıkları kaynaklardan dolayı, kuş gözlemciliği hızlı bir şekilde gelişmektedir. Kuş gözlemciliğinin olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kuş gözlemciliğinin bu etkileri şunlardır (Alkan, 2011: 335):

Olumlu etkileri:

- Kuş çeşitliliği ve ekonomi arasında bir bağlantı,
- Yaban hayatını korumak için ekonomik bir teşvik,
- Geleneksel turizmle karşılaştırıldığında az etki ve daha çok kazanç,
- Bilinen turizm bölgeleri dışına ziyaretler,
- Yerel rehberlerin eğitimi ve istihdamı,
- Kuşları korumak için gelir elde edilmesi,

Olumsuz etkileri:

- Kuşlara fazla yaklaşarak veya çok fazla kuş sesi çalarak kuşların rahatsız edilmesi,
- Bazı durumlarda yuvaların aşırı taciz edilmesi,
- Nadir görülen veya tehlike altında olan kuş türlerinin rahatsız edilmesi,
- Gelirin çoğunun yerel halka kalmaması,
- Bölge insanının gücenmesi ve
- Turizmle bağlantılı olarak kültürel bozulma

Kuş gözlemciliğinin sahip olduğu olumsuz etkiler göz önünde bulundurularak, hepsinin analizinin yapılması ve hepsinin ortadan kalkması için bir an önce faaliyete geçilmesi gerekmektedir. Bu sayede kuş gözlemciliğinin gereken ilgiyi görmesi sağlanarak olumlu etkilerinin artmasına olanak sağlanmış olacaktır.

Türkiye’de koruma altında olan kuş gözlemi yapılabilecek birçok doğa harikası yer bulunmaktadır. Bu yerler gereğince değerlendirildiğinde Türkiye’nin mevcut turist potansiyelinin artırılmasında çok büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye’nin sahip olduğu en önemli kuş gözlemciliği alanlarından biri de Samsun ili sınırı içerisinde bulunan Kızılırmak Deltası Kuş Cennetidir.

BÖLÜM 2: BİR TURİZM DESTİNASYONU OLARAK KIZILIRMAK DELTASI KUŞ CENNETİ

Sürdürülebilir turizm açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin yerel paydaşlar tarafından değerlendirilmesine yönelik hazırlanan bu araştırmanın ikinci bölümünde başta Kızılırmak Deltası olmak üzere sulak alanlar ve kuş türleri hakkında detaylı bilgiye yer verilmiştir.

2.1. Sulak Alan Kavramı ve Türkiye’deki Sulak Alanlara Genel Bir Bakış

Sulak alan, birçok aynı özelliğe sahip olan, geniş çaptaki karada, kıyıda ve denizde oluşan yaşam alanlarını bir arada olduğu ekosistemlerdir. Biyolojik, fiziksel ve temel özelliklerine göre sınıflandırıldıklarında dahi 33’ü doğal ve 9’u suni olmak üzere 42 kategoriye ayrılır. Bu sebeple sulak alanlarla ilgili birçok tanım yapılabilmektedir. Sulak alan tanımını tam anlamıyla net şekilde yapmak kolay değildir. Sulak alanlar her dönem mevsimsel koşullara bağlı olarak karasal veya sucul ekosistem özelliği taşıyabilirler. Bu nedenle sulak alanlar birbirinden farklı yaşam alanlarını içine almaktadır. Bataklıklar, turbalıklar, nehirler, tuzlalar, taşkın göllükleri, göller ve atık su arıtım havuzları ve barajlar gibi insanların inşa ettiği sulak alanlar da bu tanıma tabii tutulmaktadır (Çağırankaya ve Köylüoğlu, 2013: 10).

Sahip oldukları zengin biyolojik çeşitlilikten ziyade işlevleri ve ekonomik değerleriyle yeryüzünün en önemli yaşam alanlarından birini olan sulak alanlar (Sulak Alan Yönetim Planları, 2011: 1), dünyada yer alan en önemli ekosistemlerden biri olarak yeryüzünde bulunan su sisteminin bir kısmını oluşturur. Karasal ve sucul ekosistemlerin sınırında bulunmaları nedeniyle tüm sınırların özelliklerine sahip olmaları nedeniyle iki taraftan daha çok biyolojik çeşitliliğe sahiptirler (Arı, 2006: 3). Tarihsel sürece bakıldığında yerleşim yerlerinin taşkın ovalar, deltalar, akarsu kıyıları ve göl kenarları gibi sulak alanlar olarak bilinen yerlerde kurulduğu görülmektedir. Çinliler, Mısırlılar, Hintliler, Mezopotamyalılar gibi pek çok kavim yüzyıllarca sulak alanlarda yaşamış, sulak alanların sağladığı avantajlardan yararlanmıştır. Bu süreç, 1890’lı yıllara kadar böyle devam etmiştir ancak milyonlarca insanın ölümüne yol açan sıtmanın sivrisinekten kaynaklandığının öğrenilmesiyle son bulmuştur. Çünkü sulak alanları kurutma çalışmaları başlamış ve tarım alanı açmak için çalışmalar devam etmesi sonucunda Akdeniz ülkeleri sahip oldukları sulak alanların %70 civarındaki alanları

yitirmiştir (Ateş, Es ve Uzer, 2011: 30). Bunun akabinde yok olan sulak alanların öneminin fark edilmesi nedeniyle ülkeler sulak alanlarını koruyabilmek için Ramsar Sözleşmesine katılmaya başlayarak diğer taraftan da kendi iç mevzuatlarını oluşturarak yürürlüğe koymaya başlamışlardır (Yılmaz, 2013: 81).

Sulak alanlar, yüz binlerce yıllık bir sürecin sonunda ortaya gelen, yoğun olarak görülen bitki ve hayvan türleri ile zengin içerikli koleksiyona sahip yeryüzünün en önemli genetik depolardan biridir. Yer aldıkları alanın su rejimini düzenlemesi ve iklimi dengelemesinden ziyade ilk önce balıkçılık olmak üzere, tarım, hayvancılık, saz kesimi, turba çıkarılması ve rekreasyonel faaliyetlere sağladığı olanaklar sayesinde çok yüksek ekonomik değere sahip olmaları uzun zamanlardan bu yana tüm medeniyetlerin için cazibe noktası haline gelmesine neden olmuştur (Eroğlu, 2013: 1).

Sulak alanların korunması balık, kabuklular ve diğer su ürünleri gibi ekonomik önemli yüksek canlılardan sağlanan faydanın devamlılığı açısından hayati önem taşımaktadır. Sulak alanların dikkat çeken en önemli canlılarından biri kuşlardır. Dünyadaki farklı türden milyonlarca kuşun üreme, kışlama veya göç ettikleri esnada Türkiye'deki sulak alanları kullandıkları görülmektedir. Batı palearktık bölgedeki dört önemli kuş göç yolundan ikisinin Türkiye üzerinden geçiyor olması, Türkiye'de yer alan sulak alanları başka ülkeden daha önemli hale getirmektedir. (Erdem, 2013: 79). Türkiye, sulak alanların korunması amacıyla önemli çalışmalar gerçekleştirirken sulak alanların korunması yönünde düzenlenen mevzuatta da ciddi yol almıştır. Sözleşmeye katılan ülkelerin yerine getirmesi gereken yükümlülükler şunlardır (Yılmaz, 2013: 81-82);

- Her Akit taraf, yabani flora ve fauna ile doğal yaşama ortamlarının, bilhassa nesli tehlikeye düşmüş yaşama ortamlarının, bu sözleşme hükümlerine uygun olarak muhafazası amacıyla ulusal politikalarını geliştireceklerdir.
- Her Akit taraf, planlama ve kalkınma politikalarını saptarken ve kirlenme ile mücadele önlemleri alırken, yabani flora ve faunanın muhafazasına önem göstermeyi taahhüt eder.
- Her Akit taraf, yabani flora ve fauna ile bunların yaşama ortamlarının muhafazasının gerektirdiği eğitimi ve genel bilgi yayımını geliştirecektir.

Türkiye sulak alanlar açısından dünyadaki en zengin ülkelerden biridir. Bu zenginlik Türkiye'de bulunan sulak alanların çok fazla olmasından değil farklı özellikleri bulunan

sulak alanların varlığından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Türkiye farklı iklim tiplerinin etkisi altında olması ve coğrafi açıdan yer aldığı konum, farklı özellikteki sulak alanların oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Türkiye nadir görülen ve nesli tükenmekte olan birçok kuş türlerinin varlığı sayesinde önemli bir cazibe noktası haline gelmektedir. Türkiye’de Ramsar Sözleşmesi kriterlerine uygun olan 135 adet uluslararası önemi büyük olan sulak alan tespit edilmiştir (Ünal, 2013: 99).

Bu sulak alanların tamamına yakını ev sahipliği yaptığı kuş ve balık türleri açısından uluslararası öneme sahiptir. Türkiye’de Ramsar Sözleşmesi kapsamında, 1994 yılında Kayseri’de Sultansazlığı, Balıkesir’de Manyas Gölü, Kırşehir’de Seyfe Gölü, Mersin’de Göksu Deltası, Burdur ve Isparta’da Burdur Gölü, 1998 yılında Samsun’da Kızılırmak Deltası, Bursa’da Uluabat Gölü, İzmir’de Gediz Deltası, Adana’da Akyatan Lagünü, 2005 yılında Adana’da Yumurtalık Lagünleri, 2005 yılında Konya’da Meke Maarı, 2006 yılında Konya’da Kızören Obruğu ve 2009 yılında Kars’ta Kuyucuk Gölü olmak üzere toplamda 13 sulak alan Ramsar alanı olarak ilan edilmiştir. Bütün bu alanlara 2013 yılında Nemrut Kalderası’nın da eklenmesiyle birlikte Türkiye’deki Ramsar alanlarının adedi 14’e çıkmıştır (Ünal, 2013: 99).

2.2. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti

Kızılırmak, Sivas ilinin İmranlı ilçesinin doğusuna kalan Kızıldağ’dan (3025 m) çıkarak, Sivas, Kayseri, Nevşehir, Kırıkkale, Çankırı ve Samsun il sınırları içinde yaklaşık 1.335 km yol aldıktan sonra Bafra Burnu’ndan Karadeniz’e dökülerek, taşıdığı alüvyonlarla Türkiye’nin Karadeniz kıyısındaki en önemli delta ovasını ve sulak alanlar kompleksini oluşturmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016: 1).

Kızılırmak Deltası Türkiye’nin Karadeniz kıyısındaki en büyük ve doğal alanları en iyi korunabilmiş sulak alanıdır. Kumsallardan su basar ormanlara, kumullardan sazlıklara, çamur düzlüklerinden bataklıklara kadar çok çeşitli yaşam ortamlarının birlikte bulunması nedeniyle büyük bir çeşitliliğe sahiptir (Barış, 2010: 11).

Kızılırmak Deltası, idari olarak Samsun ilinde Kızılırmak’ın denizle buluştuğu yer Bafra, 19 Mayıs ve Alaçam ilçelerinin sınırları içinde yer alan bölgedir (www.bafra.bel.tr). Suyla toprağın adeta içi içe geçtiği bu yeşil mücevher, içinde yaşayan canlı türlerinin fazla olması ve söz konusu canlılar için zengin yaşam alanları buldurması ve henüz zarar görmemiş doğal yapısıyla Türkiye’nin önemli eko

sistemlerinden birisidir. Kuş varlığı açısından uluslararası ornitolojik öneme sahip Kızılırmak Deltası, Samsun il merkezine 64, Bafra ilçe merkezine ise 14 kilometre uzaklıktadır. Delta'ya Bafra ilçesinden Doğanca beldesinden, Ondokuzmayıs ilçesinden ise Yörükler köyü yoluyla ulaşılabilir (Demirel, 2017: 18). Delta'nın Doğanca Beldesi tarafından girişi Fotoğraf 1'de görülmektedir.

Fotoğraf 1: Kızılırmak Deltası Doğanca Beldesi Girişi

Kızılırmak Deltası, dünyadaki coğrafi konumu ile Batı Palaerktik bölgesinde bulunmaktadır. Delta 56.000 Ha büyüklüğünde, küçük büyük 20 adet göl ile büyük bataklık ve sazlık alanlardan oluşması, sahip olduğu alanın çok büyük olması ve bünyesinde yer alan kuş sayısı açısından bir tek Türkiye için değil, tüm dünya ekolojisi için büyük öneme taşımaktadır. 15/04/1998 yılında Ramsar Alanı olarak ilan edilen bu deltanın yaklaşık olarak 22.000 hektarlık kısmı Ramsar alanı içinde bulunmaktadır. 5174 hektarlık kısmı da Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir (www.bafra.bel.tr). Alanın ekolojik değerinin aynı şekilde korunacak olması uluslararası seviye de kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra Kızılırmak Deltası uluslararası düzeyde öneme sahip sulak alanların belirlenebilmesi açısından geliştirilmiş 9 kriterden

8'ini karşılamaktadır. Bu kriterler Tablo 4'te yer almaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı).

Tablo 4
Ramsar Sözleşmesi Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alan Kriterlerine Göre
Kızılırmak Deltası Değerlendirilmesi

Ramsar Kriterleri	Açıklama	Kızılırmak Deltası
Kriter 1	Karadeniz'e özgü nadir habitat tiplerini iyi derecede temsil etmesi	Karışık geniş yapraklı su basar ormanlar, Islak çayırlar
Kriter 2	Nesli tehlike altında olan bitki türleri, nesli tehlike altında olan hayvan türleri, tehdit altında habitat barındırmaktadır	Kilyos moru (jurinca kilae), Gölsoğanı (leicojum aestivum), Kumzambağı (pancratium), Dikkuyruk (oxyura leucepephala) Turna (grus grus) ve Nesli tehlike altında olan canlı türlerinden birkaç tanesidir.
Kriter 3	Delta çok sayıda canlı türünün Karadeniz'deki en önemli yaşam alanlarından biri olması nedeniyle bu kriteri sağlamaktadır	Alosa tanaica, kara leylek, su samuru (lutra lutra)'nun türlerinin Karadeniz'deki en önemli yaşam alanlarıdır.
Kriter 4	Kızılırmak deltası, birçok kuş türünün hayatlarının belirli dönemlerinde(kışlama, üreme, geceleme beslenme) yoğunlaştıkları bir alan olması nedeniyle bu kriteri sağlamaktadır.	Turna (Grus grus), Dik kuruk, Kaşıkçı (Platalea leucorodia)
Kriter 5	Düzenli olarak 20.000 su kuşunu destekliyor olması.	1993 yılından bu yana kış ortası su kuşu sayımları ortalaması yaklaşık 90.000 su kuşudur.
Kriter 6	Delta çok sayıda kuşun bölgesel veya dünya popülasyonunun %1'ine ev sahipliği yapması nedeniyle bu kriteri sağlamaktadır	Elmabaş pakta(Aythya ferina) Çamurcun (Anas creca), Macar ördeği(netta rufina) Dünya popülasyon %1'den fazla oranda bulunmaktadır.
Kriter 7	Kızılırmak nehri, barındırdığı tehlike altındaki balıkların yaşam döngülerinin kritik dönemlerini alanda geçirmeleri nedeniyle bu kriterleri sağlamaktadır.	Mersin balığı (Acipenser mudiventris) ve sivrişka (Acipenser stellatus) yaşam döngülerinin kritik dönemlerinde deltayı kullanır.
Kriter 8	Kızılırmak Nehri, Mersin balıklarının Türkiye'de üredikleri 3 alandan biridir. Türkiye popülasyonunun %1'nden çoğunu üreme döneminde barındırdığı için alan bu kriteri sağlamaktadır.	Rus mersini (Acipenser gueldestaediti), Mersin balığı (Acipenser mudiventris), sivrişka (Acipenser stellatus), Mersin morinası (Huso huso)

Kaynak: T.C. Orman Ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Kızılırmak Deltası Yönetim Planı II. 5 Yıllık Uygulama Dönemi (2016- 2020).

Deltada yer alan Galeriyç ormanı, Türkiye’deki ender görülen Subasar ormanlarından bir tanesidir. Biyolojik çeşitlilik açısından baya zengin olan ormanda 35 ötücü kuş türü kuluçkaya yatmaktadır. Bu alanın en farklı özelliği de ilkbahar mevsiminde tabanı tamamen suyla dolan yaprak döker ormanı olmasıdır. Bu ormanlar günümüzde parçalanmış olmasına rağmen Kızılırmak Deltası’nın bütünlüğünü korumaktadır. Delta bünyesinde bulundurduğu kuş türü bakımından büyük öneme sahiptir (www.samsunkulturturizm.gov.tr). Galeriyç Ormanı’na ait bir görsel Fotoğraf 2’de yer almaktadır.

Fotoğraf 2: Yörükler Galeriyç Su Basar Ormanı

Kaynak: www.gezievreni.com

Ayrıca Kızılırmak Deltası UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi’nde yer almaktadır. UNESCO, İngilizce “*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*” kelimelerinin baş harflerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş ve Türkçede de “*Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu*” biçiminde karşılık bulmuştur (www.unesco.gov.tr).

UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kapsamında Taraf Devletler, UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kaydedilmesi uygun bulunan varlıklara dair yapılan geçici listelerini UNESCO Dünya Miras Merkezi’ne iletmekle mükelleftirler. UNESCO Dünya Miras Merkezi’nce yayınlanan bu listede bulunan varlıklara dair oluşturulan adaylık dosyaları Dünya Miras Komitesi’ne arz edilmektedir.

Bu geçici listeler hazırlanması aşamasında varlıkların Dünya Miras Komitesi'nce belirlenen kriterleri taşıyor olma durumları ile mimari, tarihi, estetik ve kültürel, ekonomik, sosyal, sembolik ve felsefi özellikleri de dikkate alınmaktadır. İlk kez 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne ulaştırılan Türkiye'ye ait geçici liste; 2000, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında güncellenirken bu listede 2 karma, 2 doğal ve 67 kültürel olmak üzere toplamda 71 adet varlık bulunmaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr.). Söz konusu 2 doğal varlıktan bir tanesi de Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'dir.

2.3. Kızılırmak Deltasındaki Kuş Popülasyonu ve Halkalama İşlemleri

Kuşların bireysel olarak tanınması açısından morfometrik ve diğer ölçüm işlemlerinin yapılmasını sağlamak amacı ile kuşun yakalanıp tür, yaş ve cinsiyet gibi bilgilerinin kayıt altına alınmasının ardından halkanın, kuşun ayak kısmına takılması işlemine "halkalama" denmektedir. Bu halkaların üzerinde ülkelere ait sabit bir adres ve her bir kuş için farklı bir kod numarası yer almaktadır. Bu kodlar kuşların tanınmasını sağlarken, adresler de yakalama işleminin ardından tekrar yakalanan veya ölü bulunan halkalı kuşların bilgilerine ulaşılmasını sağlamaktadır (www.milliparklar.gov.tr). Fotoğraf 3'de Türkiye'den bir kuş türüne ait halka görseli yer almaktadır.

Fotoğraf 3: Kuşların Halkalanmasında Kullanılan Halka

Kaynak: www.kizilirmakdeltasi.com

Halkalama işlemleri, kuşların yaşamları açısından çok fazla bilinmeyenleri ortaya koymak üzere bütün ülkelerde yüzyıldan fazla süredir uygulanan bir yöntemdir. Bunun amacı aslında kuşların hayatları ile ilgili bilinmeyen, kuşların göçleri ve popülasyon dinamikleri araştırılmaktadır (www.milliparklar.gov.tr). Fotoğraf 4’de halkalama işlemi ile bir görsel yer almaktadır.

Fotoğraf 4: Kuş Halkalama İşlemi

Kaynak: www.kizilirmakdeltasi.com

Kızılırmak Deltası, kuşların göç ettikleri esnada, Karadeniz’i doğrudan geçen göçmen kuşlar açısından önemli olmasıyla birlikte uçuş hazırlığı yaptığı, uçuş sonlarında dinlenebildikleri, beslenebildikleri ve korunabildikleri tek ve en önemli alandır. İlkbahar aylarında Karadeniz’i geçebilmek için uzun süren yolculuğun hazırlığını yaptıkları ve sonbahar aylarında ise göçleri sırasında Karadeniz’i geçen kuş türlerinin sığınabilecekleri en önemli sulak alandır. Bu sebeple kuşların göç ettikleri esnada birçok kuş türü açısından deltanın varlığı hayati önem taşımaktadır (www.bafra.bel.tr.).

Kızılırmak Deltası üzerinde kuş halkalama istasyonu bulunmaktadır ve aktif şekilde çalışmalarına devam etmektedir. Delta üzerinde 2002 yılından beri Yaban Hayatı Geliştirme Sahası’nda yer alan Cernek Halkalama İstasyonu bir düzen dahilinde kuş halkalama işlemini gerçekleştirmektedir (Ornitolojiarmer). Milliparklar Halkalama Raporu’na göre, 2016 yılında gerçekleştirilen halkalama işlemleri sonunda, ilkbahar

aylarında 65 türden 1352 kuş, sonbahar aylarında da 77 türden 6640 kuş olmak üzere toplamda 7992 kuş halkalanması gerçekleştirilmiştir (www.milliparklar.gov.tr).

Samsun Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti sadece Türkiye'nin sahip olduğu delta değil, dünyanın da sahip olduğu en güzel ve en önemli deltalarından, birçok kuşa ev sahipliği yapan yaşam alanlarından biridir. Bu delta büyüklü küçüklü çok sayıda gölü, sazlık alanları, çayırları, 12 bin hektarı bulan sulak alanları ve bünyesinde barındırdığı canlı türleriyle Türkiye'nin sahip olduğu en önemli ekolojik sistemlerinden biridir (www.tursab.org.tr).

Batı Palearktık bölgenin en önemli 4 ana göç yolundan ikisi Türkiye'den geçmektedir ve bu göç yollarındaki önemli uğrak noktası olan delta, her göç mevsiminde hatırı sayılır sayıda ziyaretçi ağırlamaya devam etmektedir. Binlerce hektarlık sulak alanda, on binlerce kuş beslenmek, barınmak ve üremek için bölgeyi kullanır. Türkiye'de tespit edilmiş 481 kuş türü bulunmaktadır, delta bu türlerin 350'sine ev sahipliği yapar. Bu veriler, Türkiye için bir bölgede tespit edilen en büyük kuş türü sayısıdır (Demirel, 2017: 22).

Deltadaki bazı türler; sürülerinin büyüklüğü, dünya genelindeki nadirliği, deltayı kullanma durumuna bağlı olarak Kızılırmak Deltası'nı Önemli Doğa Alanı (ÖDA) kategorisine taşımıştır. Turna Ötücü Kuğu, Erguvani Balıkçıl, Büyük Akbalıkçıl, Küçük Akbalıkçıl, Alacabalıkçıl, Saz Delicesi, Küçük Orman Kartalı, Puhu, Bıyıkçıl Kamışçın, Yalıçapkını, Çamurcun, Kır İncirkuşu, Kır Baykuşu, Elmabaş Pakta, Pasbaş Pakta, Balaban, Kocagöz, Bozkır Toygarı, Çobanaltadan, Akça Cılıbit, Leylek, Kara Leylek, Gökkuşgun, Ortanca Ağaçkakan, Alaca Ağaçkakan, Sakarmeke, Bataklık Kırlangıcı, Uzunbacak, Küçük Balaban Kızılsırtlı Örümcekkuşu, Küçük Karabatak, Kaşıkçı, Çeltikçi Sazhorozu, Kılıçaga Küçük Sumru, Sumru, Çizgili Ötleğen, Küçük Batağan, Kızılırmak Deltası'na ÖDA niteliği kazandıran türlerdir (Demirel, 2017: 24).

2.4. Kızılırmak Deltasındaki Kuş Gözlemciliğinin Mevcut Durumu ve Temel Sorunları

Günümüzde ormanların, yeşil alanların, meraların ve sulak alanların korunması gerektiği konusunda herkeste bir farkındalık oluşmuş durumdadır. Bu bağlamda

araştırmanın bu bölümünde Kızılırmak Delta'sının ve kuş gözlemciliğinin sorunları ve olası çözüm yolları üzerinde durulmuştur.

Kızılırmak Deltası'nda yapılan tarım faaliyetleri en yaygın doğal kaynak kullanımını oluşturmaktadır. Tarım alanı dışında sulak alan ve çeşitli yaşam ortamları da bulunmaktadır. Delta içinde yaşayan kesimin büyük bir kısmı geçimini tarımdan, hayvancılıktan ya da balıkçılıktan kazanmaktadır(Sulak Alan Yönetim Planları, 2011: 24). Fotoğraf 5'de Delta'daki hayvancılığa ait görsel yer almaktadır.

Fotoğraf 5: Deltada Mandacılık

Kızılırmak Deltası'ndaki Başlıca Sorunlar

Kızılırmak Deltası'ndaki Başlıca Sorunları Tablo 5'te görülebilir.

Tablo 5
Kızılırmak Deltasındaki Kuş Gözlemciliğinin Temel Sorunları

Kirlilik
Sürdürülebilir Olmayan Sulama ve Drenaj Projeleri
Kaçak Yapılaşma ve Bilinçsiz Tarım
Kaçak Avcılık
Kıyı Erozyonu ve Tuzlanma

a) Kirlilik

Kızılırmak Deltası'na gelen su çok fazla yol kat ederek Karadeniz'e dökülmektedir. Kat ettiği alanlarda gerçekleştirilen sanayi faaliyetlerden, tarım alanlarından ve şehirlerden gelen atıklarla kirlenen sular, Samsun bölgesine kadar ulaşmaktadır. Aynı zamanda kirlenerek gelen su bu ilde yapılan bazı faaliyetler sonucunda daha fazla kirlenerek göllere boşalmaktadır (Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu, 2008). Bölgede ilçe merkezleri de dâhil olmak üzere hemen hemen hiçbir yerleşim merkezinin kanalizasyon atıkları arıtmaya tabi tutulmamaktadır. Bafra ilçesi kanalizasyonu 2 kanalla Kızılırmak'a ve Cernek Gölü'nün güneyindeki sazlıklara akmaktadır. Bu atıkların ciddi sağlık sorunu yaratmaları olasılığının yanı sıra organik maddece aşırı zengin olmaları sonucu sucul ekosistemi ve delta sakinlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Bat ve diğerleri, 2000: 658).

b) Sürdürülebilir Olmayan Sulama ve Drenaj Projeleri

Kızılırmak'ta Deltası'nı meydana getiren sistemin tam anlamıyla araştırılmadan sulama kanalları ve diğer çalışmalar yapılmıştır. Bu durum bölgenin insanların gerçekleştirdiği faaliyetler nedeniyle doğal yapısını kaybetmektedir. Yapılacak olan sulama sistemlerinden önce bu sulak alanı besleyen ve sulak alandan beslenen tüm sistemlerin araştırılması gerekmektedir. Uygun bulunan sistemin işleyiş şekline göre bu sulak alana daha az vereceği düşünülen işletim sistemi uygulanmalıdır. (Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu, 2008).

c) Kaçak Yapılaşma ve Bilinçsiz Tarım

Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti sit alanı olarak duyurulmasına rağmen hala bu bölgede binalar yer almaktadır. Binaların sulak alana çok yakın olması ve bu binaların su içinde kalmasına rağmen hala yazlık olarak kullanılmaktadır (Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu, 2008). Söz konusu yapılar kısa bir süre önce yıkılmıştır. Fotoğraf 9, yıkıma ait bir fotoğraftır. Bu alanın UNESCO tarafından koruma altına alınmış olmasına rağmen yörede yaşayan halkının bilinçsiz saz ve kamış kesimi yapması, goga (çiçekçilerde buket ve çelenk yapmak için kullanılan bitki) sökmesi ve ormanı yakarak daha geniş tarım arazisine sahip olma hırsıyla zarar vermeleri en önemli sorunlardan bazıları olarak bilinmektedir. Goga bitkisi fotoğraf 7 ve 8'de görülmektedir.

Fotoğraf 7: Goga Bitkisi

Fotoğraf 8: Goga Ormanı

Bu durumdan ziyade amaçsızca araziden yararlanmak fayda sağlamaya bağlı olarak ilerde kumulların alansal genişlemesine, küresel ısınma tehlikesi ile taban suyu seviyesinin düşmesi ve tatlı su kaynaklarının tükenmesine, toprağın tuzlanmasına ve tuzlu suyun akiferlere² karışarak degradasyona³ neden olma olasılığı bulunmaktadır (Bahadır ve Özlü, 2014: 339).

Fotoğraf 9: Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti Sit Alanında Yapılan Kaçak Yapı Yıkımı

Kaynak: www.bafra55.net

² Ekonomik olarak önemli miktarda suyu depolayabilen ve yeterince hızlı taşıyabilen geçirimli jeolojik birimlerdir.

³ Yıkılma.

d) Kıyı Erozyonu ve Tuzlanma

Bölgede kıyı tuzlanma sorunu pek yoktur ama bölgede büyük ölçekli kum ve çakıl çıkarma faaliyetleri devam etmektedir. Sediment⁴ akışının durması ile yenilenemez hale gelen bu kaynakların ileriki yıllarda daha da tüketilmeleri sonucu ırmak yatağı giderek derinleşecek ve deniz seviyesinin altına indiğinde tuzlu deniz suyu ırmak içine ilerleyerek zamanla taban suyunu da kirletecektir (Bat ve diğerleri, 2000: 659).

e) Kaçak Avcılık

Deltanın çok büyük bir alan olması sonucu kolluk kuvvetleri yetersiz kaldığı için avcılığa meraklı olanların kaçak avlanmaları nedeniyle kuşlar telef olmaktadır.

⁴ Çökelti.

BÖLÜM 3: YÖNTEM VE SAHA ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, araştırmanın yaklaşımı ve yöntemi, nitel araştırma yönteminin kullanılmasının nedenleri, görüşme tekniğinin veri toplama aracı olarak belirlenmesinin nedenleri, örneklem seçim stratejisi ve araştırmanın bulguları ile bu bulguların değerlendirilmesi konuları sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Dünyadaki sayılı kuş türlerinin barındığı Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin bünyesinde barındırdığı doğal güzellikleri, flora ve faunası sayesinde ulusal ve uluslararası ölçekte büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ile ilgili yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olması, konu hakkında çalışma yapılması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır. Bu araştırma Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin ulusal ve uluslararası öneminin daha iyi anlaşılması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve yerel paydaşların bölge hakkındaki görüşlerinin ortaya konulması açısından önem taşımaktadır.

Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti, hem turizmden gelir etmenin hem de Delta'daki doğal hayata zarar vermeden mevcut değerleri gelecek nesillere aktarmanın yollarını bulmaya çalışmaktadır. Bu hususta yerel paydaşlara oldukça büyük görevler düşmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin turistik arzını ortaya çıkarmak, bilinmeyen zenginlikleri konusunda farkındalık yaratmak ve konu ile ilgili paydaşların sürdürülebilirlik hususunda görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

3.2. Araştırmanın Yaklaşımı ve Yöntemi

Araştırmanın temel yaklaşımı tümevarım yaklaşımıdır. Tümevarım yaklaşımı, parçaların tek tek incelenip bir araya getirilerek bütünü tanımlanmasını amaçlayan bir yaklaşımdır (İslamoğlu, 2002: 36). Bu nedenle yapılan tüm nitel araştırmalarda tümevarım ilkesi kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 47). Kısaca tümevarım yaklaşımı kısıtlı sayıdaki örneğe bakarak, söz konusu durum hakkında genel düşüncelere sahibi olunmasına yardımcı olur (Altunışık ve diğerleri, 2007: 21). Yapılan bu araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda çoğunlukla, doğruluğu veya yanlılığı test edilmek üzere daha önce belirlenmiş bir kuram veya denence (hipotez) yoktur. Araştırmacı elde ettiği ayrıntılı

verilerden yola çıkarak incelediği probleme ilişkin ana temaları ortaya koymak, topladığı verileri anlamlı bir yapıya kavuşturma ve bu elde ettiği verilerden yola çıkarak bir bütünsellik oluşturma çabasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 47).

Hancock (1988) nitel araştırma yöntemini, gerçekleşen sosyal olayları kendi oluşumları içinde açıklamaya, düşünce ve deneyimlerin ortaya çıkartılmasına yönelik yapıldığını açıklamaktadır. Nitel araştırmada, insanların belirlenen konu hakkında ne düşündükleri ve öyle düşünmelerine neden olan ayrıntılar dikkate alınır. Nitel araştırmada nicel araştırma yöntemindeki gibi ölçüm yapılmaz, içebakış sağlayarak belirlenen araştırma konusu hakkında insanlara açıklanan düşünceleri birleştirerek bir bütün haline getirir ve analizini yapar (Akgül, 2004: 132-133). Bu araştırmada çalışmaya konu edilen durumlar, kendi gerçek ortamları içerisinde detaylı olarak tanımlanmaya, katılımcıların bilgi, görüş deneyimleri ortaya çıkarılmaya çalışıldığından nitel araştırma yöntemi izlenmiştir.

Nitel araştırma yöntemine başvurulduğunda, kullanılabilir en yaygın üç tane veri toplama yöntemi vardır. Bunlar, görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir. Nitel araştırmada bahsedilen bu yöntemler ayrı ayrı kullanabildiği gibi hepsini karma bir şekilde bir araya getirerek aynı araştırmada kullanabilmek mümkündür. Çeşitleme (triangulation), birbirinden farklı veri toplama ve analiz yöntemlerinin kullanılmasıyla araştırma sonuçlarının inandırıcılığının artırılmasına yönelik çabaların hepsidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 94). Sürdürülebilir turizm açısından Kızıllırmak Deltası Kuş Cenneti'nin yerel paydaşlar tarafından değerlendirilmesini konu alan bu çalışmada ise görüşme yöntemi ile veri toplanmıştır.

3.2.1. Nitel Araştırma Yönteminin Kullanılmasının Nedenleri

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin kullanılmasında etkili olan birkaç neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden biri araştırma konusu, diğeri ise araştırmanın amacı ile ilgilidir. Alan ile ilgili yetkili kurum, kuruluş ve kişiler ile yapılacak nicel bir çalışmanın ilgililerin düşüncelerini kısıtlayacağı düşünülmesi sebebiyle nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak ilgili paydaşların görüşleri derinlemesine elde edilmek istenmiştir. Bu araştırmada nitel yöntem kullanılmasının diğer nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

- Araştırma konusunun bir alan ile ilgili belli kişilere hitap ediyor olması,
- Seçilen bölge ile ilgili paydaşların görüşlerinin nicel yöntemle elde edilmesinin zorluğu,
- Turizm sektöründe seçilmiş bir bölgenin paydaşlarına yönelik nitel ve nicel yöntemle yapılmış çalışmaların oldukça sınırlı olması,
- Araştırmaya dahil edilen kurum ve kişilerin sınırlı sayıda olması.

Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin diğer nedeni ise ulaşılabilirliktir. Bu nedenle araştırmaya olan kurum, kuruluş ve kişilerin sınırlı olması nitel yöntemin tercih edilmesinde etkili olmuştur.

3.2.2. Görüşme Tekniğinin Veri Toplama Aracı Olarak Belirlenmesinin Nedenleri

Yapılan bu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme tekniği, Patton (1987)'nin açıkladığı görüşme türlerinin içinde yer alan görüşme formudur. Kullanılan görüşme türü ayrıca Karasar (1999)'ın açıkladığı görüşme türlerinden olan katılımcı sayısına göre bireysel görüşme alanına girmektedir.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniğinin belirlenmesi araştırma yöntemi ile ilgilidir. Nitel araştırmalarda en çok uygulanan yöntem olan görüşme yöntemi, görüşme yapılan bireyin araştırma konusu hakkında düşüncelerini detaylı olarak elde edilmesini sağladığından bu araştırmada, tercih edilen yöntem olmuştur. Görüşme sürecinde kullanılan görüşme formu sürdürülebilirlik ve eko-turizm ile ilgili literatürünün taranması sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. Kızılırmak Deltası hakkında paydaşlara alanın mevcut durumu ve sürdürülebilirliğin sağlanması konularında sorular yöneltilmiştir.

3.3. Örneklem Seçim Stratejisi

Araştırmanın evrenini Samsun ili, Bafra, 19 Mayıs ve Alaçam ilçeleri arasında bulunan Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ve çevresi ile ilgilenen yerel yönetimler, işletmeciler, sivil toplum kuruluşları, karar vericiler ve yöre halkı oluşturmaktadır. Söz konusu ilgililere telefon ve e-posta aracılığı ile ulaşıp randevu talep edilerek ziyaret edilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada Kızılırmak Deltası ile direk ya da dolaylı ilgisi olan, bölge ile ilgili yapılan ve yapılacak olan çalışmalarda söz sahibi olan ve gerçekçi bilgilerin elde edilmesine olanak sağlayan yetkililer seçilmiştir. Araştırmaya dahil edilen paydaşlara telefon ve e-posta aracılığı ile randevu talebinde bulunulmuş ve yetkililerin uygun oldukları zaman diliminde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen bu paydaşların bilgileri Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6
Araştırmaya Dâhil Edilen Paydaşlar

Paydaşlar	Samsun İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü
	Samsun Büyükşehir Belediyesi
	Bafra Kaymakamlığı
	Bafra Belediyesi
	Doğa Koruma Milli Parklar şefliği
	Kızılırmak Deltası Yönetim Merkezi
	Bafra Genç İş Adamları Derneği
	Doğanca Köyü Muhtarı
	Yörükler Köyü Muhtarı
	Doğanca Köyü 1. ve 2. Azası
	Yörükler Köyü 1. ve 2. Azası

3.4. Görüşmede Kullanılan Soru Formunun Oluşturulması ve Görüşme Süreci

Görüşmede kullanılan soru formunun oluşturulmasında, ilk önce yapılan literatür taraması dikkate alınmıştır. Yine konu ile ilgili turizm alanında uzman akademisyen görüşleri alınmıştır. Kızılırmak Deltası’nın turistik arz potansiyeli ve sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde ilgili paydaşların değerlendirilmelerine ilişkin sorular oluşturulmuştur.

Görüşme Soruları

- Cinsiyetiniz?
- Yaşınız?
- Eğitim durumunuz?
- Mesleğiniz?
- Kaç yıldır bu kurumda görev yapıyorsunuz?
- Kızılırmak Deltasının UNESCO geçici miras listesinde olduğunu biliyor musunuz? Bu konu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- Gelen ziyaretçilere yeterli hizmet veriliyor mu? (Rehber-otopark-mescit-yiyecek-içecek v.s).
- Sizce yapılan turistik faaliyetler doğal çevreye ve kuşlara zarar veriyor mu?
- Doğal varlıkların ve kuşların korunması için ne gibi önlemler alınıyor?
- Bölgeye hangi ulaşım araçları ile gelmek mümkündür?
- Bölgenin tanıtımı için ne tür tanıtım faaliyetleri yapılıyor?
- Kızılırmak deltasında turizmin gelişmesi yöre halkının ekonomik durumunu nasıl etkiler?
- Kızılırmak deltasında kuş gözlemciliğini geliştirmek için ne gibi yatırımlar planlanıyor ya da planlıyorsunuz?
- Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kalkınma gibi konularda neler söyleyebilirsiniz?
- Sizce Kızılırmak deltasındaki geliştirilebilecek turizm türleri nelerdir?
- Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin turizm açısından gelişmesi için kimler ortak hareket etmelidir?
- Bunların dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi

Görüşme yapılacak olan yetkililer belirlendikten sonra soru formunun oluşturularak ilgili kişilere telefon ve e-posta vasıtasıyla görüşme isteğinde bulunulmuştur. Bu aşamada gönderilen görüşme talebinde yetkililere araştırmanın amacı ve öneminden bahsedilmiştir. Gerekli irtibat sağlandıktan sonra ilgili kişilerden yanıt alınmış olup görüşme tarihi ve saati belirlenmiştir. Bu şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ilgili kişilerin uygun gördükleri zaman diliminde çalışma ofislerinde

gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için görüşme saatinden önce görüşme yerine ulaşılmaya özen gösterilmiştir. Tablo 7’de görüşme takvimi yer almaktadır.

Tablo 7
Görüşme Takvimi

Görüşülen Kişi	Yer	Tarih	Saat	Görüşme Süresi
Katılımcı 1	Ofis	11.11.2017	14:30	45 dakika
Katılımcı 2	Ofis	06.11.2017	09:00	50 dakika
Katılımcı 3	Ofis	27.10.2017	15.00	70 dakika
Katılımcı 4	Ofis	14.10.2017	10:00	90 dakika
Katılımcı 5	Ofis	26.11.2017	16:00	78 dakika
Katılımcı 6	Ofis	18.10.2017	13:30	55 dakika
Katılımcı 7	Ofis	04.10.2017	14:00	40 dakika
Katılımcı 8	Ofis	22.10.2017	11:00	30 dakika
Katılımcı 9	Ofis	07.10.2017	16:30	27 dakika
Katılımcı 10	Ofis	20.10.2017	09:30	25 dakika
Katılımcı 11	Ofis	20.10.2017	15:30	33 dakika
Katılımcı 12	Ofis	04.11.2017	13:00	23 dakika
Katılımcı 13	Ofis	13.11.2017	11:00	20 dakika

3.5. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu kısmında, yapılan betimsel analiz doğrultusunda elde edilen bulgular sunulmaktadır. Sürdürülebilir turizm açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’nin yerel paydaşlar tarafından değerlendirilmesini konu alan bu araştırmanın bulguları, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma bulgularının sunumunda çalışmanın literatür kısmında yer verilen bilgiler temel alınmıştır. Daha önce de değinildiği üzere betimsel analiz, farklı veri toplama araçları ile elde edilen verilerin çok önceden belirlenmiş temalara göre özetlenerek yorumlanmasını sağlayan bir nitel analiz şeklidir. Bu çalışmada ise daha önce belirlenen temalar ve bu temalar doğrultusunda hazırlanan sorular dikkate alınarak verilerin analizi ve bulguların sunumu yapılmıştır. Betimsel analiz kaidelerine uygun hareket edilerek ulaşılan bulgular sürdürülebilir turizm açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’nin yerel paydaşlar tarafından değerlendirilmesini kapsayan her bir unsur için sorulan sorular çerçevesinde sunulmuştur.

3.5.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamındaki paydaşlar ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, paydaşların izni doğrultusunda ses kaydına alındığından, bulguları ortaya koyabilmek için önce transkripsiyon işlemi yapılması gerekmiştir. Bilindiği üzere transkripsiyon, bir konuşmayı yazılı veya basılı hale dönüştürme işlemidir. Hazırlanan transkripsiyonlardan bir örnek, Ek 2’de yer almaktadır. Ayrıca araştırma bulgularının sunumunda paydaşların adları, bulguları daha yalın bir dille sunabilmek adına kodlanmıştır. Tablo 8, araştırmaya dahil edilen paydaşlara ait kodları içermektedir. Sonuç olarak araştırmanın bu bölümünde, sürdürülebilir turizm ve Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti ile ilgili literatürün taranmasıyla oluşturulan sorulara, paydaşların verdiği yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

Tablo 8

Araştırmaya Dâhil Edilen Paydaşlara Ait Kodlar

Katılımcı 1	Bafra Kaymakamlığı
Katılımcı 2	İl Kültür Müdürlüğü
Katılımcı 3	Samsun Büyükşehir Belediyesi
Katılımcı 4	Bafra Belediyesi
Katılımcı 5	Kızılırmak Delta Müdürlüğü
Katılımcı 6	Doğa Koruma Milli Parklar Şefliği
Katılımcı 7	Bafra Genç İş Adamları Derneği
Katılımcı 8	Doğanca Muhtarı
Katılımcı 9	Yörükler muhtarı
Katılımcı 10	Doğanca köyü azası-1
Katılımcı 11	Doğanca köyü azası-2
Katılımcı 12	Yörükler köyü azası-1
Katılımcı 13	Yörükler köyü azası-2

Paydaşların demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik 4 adet soru sorulmuştur. Alınan cevaplar ışığında elde edilen verilere Tablo 9’da detaylı olarak yer verilmiştir.

Tablo 9

Araştırmaya Dâhil Edilen Paydaşların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı
Erkek	13
Kadın	-
Yaş	Katılımcı Sayısı
20-30	-
31-40	3
41-50	6
51 Ve Üzeri	4
Eğitim Durumu	Katılımcı Sayısı
İlköğretim Mezunu	2
Lise Ve Dengi Okul Mezunu	4
Lisans Ve Önlisans Mezunu	6
Yüksek Lisans Mezunu	-
Doktora	1
Deneyim Süresi	Katılımcı Sayısı
0-5	4
6-10	5
11-20	4
21 ve Üzeri	-

Cinsiyet: Görüşme yapılan yetkililerin tamamı erkektir. Paydaşlar arasında bayan bulunmamaktadır. Cinsiyet faktörünün araştırmaya dahil edilmesinin sebebi, bay ve bayan yetkililerin konuya bakış açılarının farklı olabileceğini ortaya çıkarmaktır. Ne yazık ki görüşme yapılan yetkililer arasında bayan bulunmamaktadır.

Yaş: Yapılan görüşme sonucunda görüşüne başvurulmuş yetkililerin 31-54 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Yaş faktörünün dahil edilmesinin sebebi, genç yetkililer ile yaşı daha da ilerlemiş yetkililer arasında konuya bakış açısının farklı olabileceğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda Tablo 9'da da görüldüğü üzere, araştırma kapsamında görüşüne başvurulmuş 13 paydaştan 6 tanesinin 41-50 yaş arasında olduğu görülmektedir.

Eğitim Durumu: 13 yetkili ile yapılan görüşmeler sonucunda Katılımcı 9 ve Katılımcı 10 ilköğretim mezunudur. Katılımcı 8, Katılımcı 11, Katılımcı 12 ve Katılımcı 13 lise mezunudur. Katılımcı 4 ve Katılımcı 5 ön lisans mezunudur. Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 6 ve Katılımcı 7 ise lisans mezunudur. Sadece katılımcı 3 doktora mezunudur.

Eğitim durumunun araştırmaya dâhil edilmesinin sebebi ise eğitim seviyesi ile sürdürülebilirlik bilincinin doğru orantılı olacağına dair düşüncedir.

Tecrübe: Paydaşlarla yapılan görüşmeler sonunda yetkililerin buldukları kurum ya da işletmede 1 yıl ile 14 yıl arasında değişen çalışma deneyimine sahip oldukları belirlenmiştir. Tecrübe faktörünün araştırma kapsamına alınmasının sebebi, paydaşların deneyimlerinin arttıka bölgeye yönelik bilgilerinin de farklılık gösterebileceğini tespit etmektir.

3.5.2. Kızılırmak Deltasının Fiziki İmkânları ile İlgili Bulgular

Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin sahip olduğu tüm alt yapı ve üst yapıların bir arada değerlendirildiği fiziki imkan faktörüne ait bilgiler Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10

Fiziki İmkânlarla Ait Bulgular

Bölgeye Gelen Ziyaretçilere Yeterli Hizmet Veriliyor mu?	Kişi Sayısı
Fiziki İmkân Yeterli	7
Fiziki İmkân Yetersiz	6
Bölgeye Hangi Ulaşım Aracıyla Gelmek Mümkündür?	Kişi Sayısı
Özel Araç	13

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılara Kızılırmak Deltasının fiziki imkânlarına yönelik iki adet soru yöneltilmiştir. Bu kapsamda katılımcılara bölgeye gelen ziyaretçilere yeterli hizmet (rehber, otopark, mescit ve yiyecek-içecek) verilip verilmediği konusunda soru yöneltilerek katılımcıların gözünden, Kızılırmak Deltası'nın fiziki imkânlarının durumu öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan 7 kişi fiziki imkânların yeterli olduğunu ifade ederken 6 kişi yetersiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 3, konu hakkında şu sözleri söylemiştir:

“Deltada bizim yaklaşımımız turist mantığı değil ziyaretçi mantığıyla ele alıyoruz olayı. Oradaki yaşama saygı duyacak bir ziyaretçi yaklaşımı bekliyoruz ve buna yönelik ciddi çalışmalarımız mevcut. Küçük bir ziyaretçi merkezi içinde kafeteryası, otoparkı

bulunmakta ancak o ziyaretçi merkezinin sunduğu imkânlar yeterli değil tabii ki. Bu konuda çalışmalara devam ediyoruz ve Turna Otel adında da otel açacağız”.

Öte yandan Katılımcı 1’in Doğanca Beldesi’nde ziyaretçilerin kullanması için yeni bir otel inşaatı başladığını da vurgulaması Katılımcı 3’ü desteklemektedir. Söz konusu otel projesi sayesinde ileriki dönemlerde Kızılırmak Deltası’nda daha uzun süre kalmak isteyen turistlerin geceleme süreleri uzatılacaktır. Katılımcı 3’ün bahsettiği Ziyaretçi Merkezi Fotoğraf 7’de yer almaktadır.

Fotoğraf 10: Kızılırmak Deltası Ziyaretçi Merkezi

Kızılırmak Deltası’nın fiziki imkânları ile ilgili paydaşlara ikinci olarak bölgeye hangi ulaşım araçları ile gelmenin mümkün olduğu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı deltaya özel araba ile gelinebileceğini söylemiştir. Katılımcı 3 ise konuyla alakalı şunları söylemiştir:

“Kara, hava ve deniz yolları ulaşım ağı bulunmaktadır. Samsun’da liman, Tren garı ve hava alanı bulunmaktadır. Samsun’dan Kuş cennetine kara yolu ile 45 dakikada ulaşılmaktadır.”

Katılımcı 3’ün ifadeleri Samsun’a tüm ulaşım araçları ile gelinebileceğini göstermektedir. Ancak söz konusu ulaşım araçlarının tamamının son durağından Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’ne toplu ulaşım araçları ile ulaşmak da mümkün olmalıdır. Böylece ulaşım ağı geliştirildiğinde yani bölgeye gelmek isteyen ziyaretçilere rahat ulaşım imkânı sağlandığında ziyaretçi sayısında da artış olması beklenen bir durum olacaktır.

3.5.3. Kızılırmak Deltası’nın Tanıtımı ile İlgili Bulgular

Bölgenin bilinirliğinin artırılması ancak iyi yönetilerek yapılan tanıtım faaliyetleri aracılığıyla gerçekleşecektir. Bu nedenle bölgede yapılan tanıtım faaliyetlerinin değerlendirilebilmesi açısından paydaşlara tanıtım ile ilgili soru yöneltilmiştir. Bunun sonucunda elde edilen veriler Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11
Bölgenin Tanıtımı İle İlgili Bulgular

Bölgenin Tanıtımı İçin Ne Tür Tanıtım Faaliyetleri Yapılmaktadır?	Kişi Sayısı
Yazılı ve Basılı Araçlarla	7
Görsel ve İşitsel Araçlarla	4
Etkinlik Yoluyla	2

Katılımcılara bölgenin tanıtımı için ne tür tanıtım faaliyetleri yapıldığı sorularak Kızılırmak Deltası’nın tanıtım faaliyetlerinin durumu öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcılardan 7 kişi broşür, billboard, afiş gibi yazılı ve basılı araçlarla tanıtım yapıldığını belirtmektedir. Yine katılımcılardan 4’ü ise görsel ve işitsel yayınlarla da tanıtım yapıldığını eklemiştir. Bu soruya yazılı ve basılı, görsel ve işitsel tanıtım yöntemlerini kullandıklarını ifade eden toplam 7 katılımcıya ek olarak Katılımcı 7, etkinlikler yoluyla tanıtım yapıldığı cevabını da eklemiştir. Bu konu hakkında Katılımcı 4’ün aktardıkları şunlardır:

“Kuş Cenneti’ne dikkatleri çekmek için çeşitli turlar, foto safari, bilgilendirme toplantıları düzenleniyor. Görsel yayımlar, şehir mobilyaları ile tanıtımlar, kuş türleri ile ilgili panolar ile tanıtımlar yapılıyor. Samsun’a gelen misafirlere burası gezdiriliyor. Bu çalışmaların sonucunda bilinirlik arttı. Eskiden belki günde bir kişinin bile gelip ziyaret etmediği Kuş Cenneti şimdi Türkiye’nin ve dünyanın her yerinden ziyaretçilerini ağırlıyor. Buraya gelen bu doğal güzelliklere hayran kalarak ayrılıyor.”

Katılımcı 4’ün sözleri doğrultusunda, yapılan tanıtım faaliyetlerinin bölgenin gelişimine fazlasıyla katkı sağladığını söylemek mümkündür.

Katılımcı 11, bu soruya cevap vermezken, sadece Katılımcı 10 ağızdan ağıza tanıtım, Katılımcı 8’de interneti kullandıklarını ifade etmiştir. Katılımcı 6 ise konuyla alakalı şu sözleri söylemiştir:

“Bölgenin tanıtımı Orman ve Su İşleri Bakanlığı Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığınca Kızılırmak Deltası yol boyunca tanıtıcı ve bilgilendirici billboardlar hazırlanmış Samsun Valiliği başta olmak üzere tüm kamu kurum ve kurumlarca alanın tanıtımı için faaliyetler düzenlenmektedir. Örneğin Milli Eğitim Müdürlüğü öğrencileri alana getirmesi diğer kurumlar mini toplantı ve etkinliklerini ziyaretçi merkezinde düzenlemeleri gibi.”

Katılımcı 6’nın sözlerinden de anlaşılacağı üzere, tanıtım yapılması için çaba gösteren kurum ve kuruluşlar etkinlikler düzenlemekte ve deltanın eğitim amaçlı kullanılması da sağlanmaktadır.

Tanıtım için yapılan billboardlardan bazıları fotoğraf 8 ve 9’da yer almaktadır.

Fotoğraf 11: Tanıtım Faaliyetleri

Fotoğraf 12: Tanıtım Faaliyetleri

3.5.4. Kızılırmak Deltasının Turizm İle İlişkisine Yönelik Bulgular

Bölgenin turizm ile ilişkisinin anlaşılabilmesi ve kolay yorumlanabilmesi açısından turizm faktörü altında paydaşlara üç soru yöneltilmiştir. Bunun sonucunda elde edilen bulgulara aşağıdaki Tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12

Bölgenin Turizm İle İlişkisine Yönelik Bulgular

Bölgede Yapılan Turistik Faaliyetler Doğal Çevreye ve Kuşlara Zarar Veriyor Mu?	Kişi Sayısı
Zarar Veriyor	7
Zarar Vermiyor	6
Yörede Turizmin Gelişmesi Yerel Halkın Ekonomik Durumunu Nasıl Etkiler?	Kişi Sayısı
Olumlu Yönde	12
Yapılan İşe Göre Olumlu ya da Olumsuz Yönde	1
Kızılırmak Deltası’nda Geliştirilebilecek Turizm Türleri Nelerdir?	Kişi Sayısı
Fotosafari	6
Hem Fotosafari Hem de Trekking	4
Doğa Turizmi	3

Kızılırmak Deltası ile turizm arasındaki ilişkinin yerel paydaşlar gözünden değerlendirilebilmesi açısından katılımcılara, yapılan turistik faaliyetlerin doğal çevreye ve kuşlara zarar verip vermediği ile alakalı bir soru yöneltilmiştir. Katılımcılardan 7 kişi zarar verdiğini ifade ederken, 6 kişi turistik faaliyetlerin doğal çevreye zarar vermediğini söylemiştir. Turistik faaliyetlerin çevreye zarar verdiğini söyleyen Katılımcı 3, konuyla ilgili şunları söylemiştir:

“Mesela şu anda bir yürüyüş yolu yapılacak olsa, yürüyüş yolunun güzergahı bir defa bununla ilgili Samsun Valiliği tarafından oluşturulmuş yönetim planı komitesi var. Orası Ramsar alanı olduğu için uyumlu olmak zorundadır. Bu haliyle sıfır etkisi vardır demek doğru olmaz. Sonuçta bir insan bile adım atsa-dokunsa olduğu yere zarar veriyor. Biz bir şekilde doğa hayatını bozacak hiçbir şeye izin vermiyoruz”.

Buradan Katılımcı 3'ün bölgede oluşturulacak turistik faaliyetlere sıcak bakmadığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Katılımcı 5'in “*Şöyle söyleyeyim alana bir 6 ay sonra giriş çıkışı yasaklıyoruz. Gece şu anda 12 saat yasak. Kaçak avlanmanın önüne geçebilmek için gündüz de yasak hale getireceğiz*” sözlerini kullanması Katılımcı 3'ün turistik faaliyetlere sıcak bakmayan görüşünü desteklemektedir.

Kızılırmak Deltası ve turizm ilişkisi ile ilgili paydaşlara ikinci olarak bölgede turizmin gelişmesinin yöre halkının ekonomik durumunu nasıl etkilediği sorulmuştur. Katılımcılardan 12 kişi turizmin yerel halkın ekonomik durumunu olumlu yönde etkilediğini, 1 kişi de yöre halkının yaptığı işe göre olumlu ya da olumsuz etkileneceğini ifade etmiştir. Turizmin yöre halkının ekonomik durumuna etkisinin olumlu yönde olduğunu söyleyen Katılımcı 2, “*Kızılırmak Deltası'nda turizmin çok fazla gelişmemesi gerekiyor. Bu en başta söylediğimiz doğal ortamın bozulmaması için orda çok fazla turistte beklenmiyor. Bunun nedeni kuşlar rahatsız olmasın ve yaban hayat rahatsız olmasın diye. O yüzden çok da fazla bir şey yapılmaması gerekiyor.*” şeklinde ifade kullanarak turizmin yöre halkının ekonomik durumuna olumlu etkisi olsa da bölgeye turist gelmesine sıcak bakmadıklarını ifade etmektedir.

Paydaşlara Kızılırmak Deltası ve turizm ile ilgili son olarak Kızılırmak Deltası'nda geliştirilebilecek turizm türlerinin neler olduğu sorulmuştur. Yöneltilen soruya 13 katılımcıdan 10'u foto safari cevabını verirken, 3 adet de doğa turizmi cevabı alınmıştır.

Ayrıca foto safari cevabını veren 4 kişi aynı zamanda bölgede trekking de yapılabileceğini söylemektedir.

Su sporlarının yapılabilmesi, doğa yürüyüşlerinin ve kamp imkânlarının olması, bozulmamış doğal miras alanlarının çeşitliliği, oluşan alt yapı sorunlarının kısa vadede çözülebilmesi, bu bölgelerin konaklama alanlarına yakın olması gibi sayısız faktörün değerlendirilmesi turizme canlılık katabilir. Yörede el emeğiyle yapılan ürünlerin satıldığı işletmelerin kurulması, hayvansal ürünlerin doğal ürün olarak satılması ve pazarlanması gibi faaliyetler diğer önemli alternatifleri oluşturmaktadır (Bahadır ve Özlü, 2014: 340). Bu sayede oluşacak ekonomik güç sayesinde yerli halkın ve bölgenin kalkınmasında turizmin önemli etkisi görülecektir. Hatta sürdürülebilir turizm sayesinde gerçekleştirilecek olan turizm türlerinin zararlı etkileri minimize edilerek, bölgenin turizmden zarar görmeden daha çok gelişimine katkı sağlayacağı unutulmamalıdır.

3.5.5. Kızılırmak Deltası ve Çevre ile İlgili Bulgular

Günümüzde önem arz eden konularda biriside çevre faktörüdür. Bu bağlamda katılımcılara çevre ile alakalı sorular yöneltilmiştir. Bu sorular sonucunda elde edilen bulgular Tablo 13'te gösterilmektedir.

Tablo 13
Çevre Faktörüne Yönelik Elde Edilen Sonuçlar

Kızılırmak Deltası'nın UNESCO Geçici Miras Listesinde Olduğunu Biliyor Musunuz?	Kişi Sayısı
Biliyor	13
Bilmiyor	0
Doğal Varlıkların ve Kuşların Korunabilmesi İçin Ne Tür Faaliyetler Yapılıyor?	Kişi Sayısı
Araçla Giriş Çıkışın Yasaklanması Kaçak Avcılığın Önüne Geçilmesi SAMKUŞ isimli İdari Yapının Kurulması	5
İnsan Giriş Çıkışlarının Yasaklanması	2
Yasalarla Hareket Edilmesi	3

Araştırma kapsamında katılımcılara, çevreyle alakalı “Kızılırmak Deltası’nın UNESCO geçici miras listesinde olduğunu biliyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların hepsi Kızılırmak Deltası’nın UNESCO geçici miras listesinde olduğu bildiklerini ifade etmektedir. Konu ile ilgili Katılımcı 4’ün görüşleri şu şekildedir:

“Samsun Büyükşehir Belediyesi’nin Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’nin UNESCO Dünya Miras Listesi’ne girebilmesi için büyük çaba gösterdiğini biliyorum. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’nin UNESCO Dünya Miras Listesi’ne girmesiyle ilgili yapılan başvuru üzerine ilk aşamada geçici listeye alındı. Genelde önce geçici listeye alınıyor. UNESCO dünya çapında BM bünyesinde en önemli kuruluştur. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’ artık dünya çapında korunabilirliğe ve tanıtılabilirliğe ulaşacaktır. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’ndeki doğal hayatın korunması için ciddi çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmaları destekliyorum.”

Bölgenin daha iyi ve daha geniş kitlelere tanıtılması için UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer alması büyük önem teşkil etmektedir. Ayrıca bölgenin korunabilmesi açısından da önemi büyüktür.

Katılımcılara çevre konusu kapsamında ikinci olarak doğal varlıkların ve kuşların korunabilmesi için ne tür faaliyetler yapıldığı yönünde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcılardan 2 kişi insan giriş çıkışlarını yasaklamaya çalıştıklarını ifade ederken, bölgeye araçla giriş çıkışların yasakladığını, kaçak avcılığın önüne geçilebilmesi için çalışmalar yürütüldüğünü ve Kızılırmak Deltası Koruma ve Geliştirme Birliği (SAMKUŞ) isimli bir idari yapının kurulduğunu ifade eden katılımcı sayısı ise 5’tir. Katılımcılardan 3 kişi bu konuda yasalarla hareket ettiklerini söylemektedir. Hatta Katılımcı 6 bu konudaki görüşlerini ve doğal varlıklar ile kuşların korunması için yapılan çalışmaların hepsini kapsayacak olan şu açıklamayı yapmıştır:

“Kuşların ve doğal varlıkların korunması için Orman ve Su İşleri Bakanlığı personeli ve Jandarma 4915 sayılı Kara Avcılığı ve Su Ürünleri Kanunları kapsamında alanda 7/24 denetim yapmaktadır.”

Diğer 3 kişi ise çalışmaların üst düzey yöneticiler tarafından yapıldığını ve bu konuda fikirleri olmadığı yönünde cevaplar vermişlerdir.

Alınan önlemlerin uygulanması kapsamı fotoğraf 13’de gösterilmektedir

Fotoğraf 13: Deltada Alınan Önlemler

Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu (2008)'e göre Dünya Bankası desteğiyle gerçekleştirilen Samsun, Tokat, Amasya ve Çorum illerini kapsayan Karadeniz'de Kirliliğin Azaltılması Projesi deltada bulunan Yörükler ve İlyaslı köylerinde uygulanmaya başlanmıştır. Saha araştırması esnasında elde edilen bilgilere göre bölgede kirliliğin azaltılması amacıyla yapılan başka herhangi uygulama olmadığı görülmüştür. Ancak paydaşlardan elde edilen bilgiye göre bölge turizme kapatılmak istenmektedir. Bu durumun nedeni insan etkileri ile doğada oluşabilecek kirliliğin önüne geçmek istenmesi olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımın, doğal mirasın eko turizm ile doğal yapısı bozulmadan varlığını sürdürebilmesi konusunda bölgeyi ziyaret eden turistler ve yöre halkının yeterince bilinçlendirilmemesinden kaynakladığı düşünülebilir. Bu nedenle bölge ne kadar turizme kapatılırsa kapatılsın yöre halkını tamamen o bölgeden uzaklaştırmak mümkün olmayacağı için bölgede yapılacak eğitim seminerleri vb. etkinliklerle bilinçlendirme sağlanmaya çalışılmalıdır. Yerel halk tarım, hayvancılık ve avcılık konusunda da bilinçlendirilmelidir. Ayrıca alandaki sulak alanlar ve göller de

korunarak bu soruna destek oluşturulmalıdır. Kesilen cezalar caydırıcı olmalıdır ve avcılık kesinlikle kontrol altına alınmalıdır.

3.5.6. Kızılırmak Deltası ve Sürdürülebilirlik ile İlgili Bulgular

Bölgenin sahip olduğu doğal yapısı ile birlikte flora ve faunasının korunması, gelecek nesillere zarar görmeden aktarılması oldukça büyük önem arz etmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ise insanların bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bölgenin yönetiminin de bu konuda ne kadar bilinçli hareket ettikleri konusunda bilgiler elde edilebilmesi için paydaşlara sorular yöneltilmiştir. Sonrasında elde edilen bulgular ise aşağıdaki Tablo 14’te gösterilmektedir.

Tablo 14
Bölgenin Sürdürülebilirliği İle İlgili Elde Edilen Bulgular

Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Turizm Ve Sürdürülebilir Kalkınma Konularında Neler Söyleyebilirsiniz?	Kişi Sayısı
Faaliyetlerin Bölgeye Zarar Vermeden, Doğal Yapısını Bozmadan Yapılması	7
Bölgenin İnsandan Arındırılmış Olması	2
Cevap Vermeyen	4

Katılımcılara Kızılırmak Deltası ve sürdürülebilirlik adı altında değerlendirebilecek bir soru yöneltilmiştir. Bu soruda katılımcıların sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kalkınma hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların sadece 7’si sürdürülebilirliği bölgeye zarar vermeden, bölgenin doğal yapısını bozmadan yapılan faaliyetler olarak tanımlamıştır. Katılımcılardan 2’si ise sürdürülebilirlik için bölgenin insandan arındırılmış olması gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda Katılımcı 2; “*Yani delta için deltada insan olmazsa bu iş sürer ama deltaya insan eli dokunursa bu iş sürmez orası doğal da olmaz insanların buradan uzaklaşması gerekiyor.*” sözleriyle alanın turizm açısından kullanılmasına sıcak bakmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların 4’ü ise bu konuya cevap vermemiştir. Bu durum sürdürülebilirliğin aslında paydaşlar tarafından tam olarak bilinmediği ve uygulanamadığı yönünde değerlendirilebilir.

3.5.7. Kızılırmak Deltası'nı Geliştirme ile İlgili Bulgular

Bölgenin sürdürülebilirliğini sağlarken, ziyaretçilerin alanın doğal halini etkilemeden turizm faaliyetlerine katılmalarının sağlanması amacıyla çalışmaların artırılması ve geliştirilmesi açısından paydaşların hangi faaliyetleri gerçekleştirdiklerinin belirlenebilmesi için soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara Tablo 14'te yer verilmiştir.

Tablo 15
Bölgenin Gelişimi İle İlgili Elde Edilen Bulgular

Kuş Gözlemciliğini Geliştirmek İçin Ne Gibi Yatırımlar Planlanıyor?	Kişi Sayısı
Gözlem Parkuru Oluşturma	10
Bilinçlendirme Kursları	1
Yeteri Kadar Cevap Vermeyen ve Hiç Cevap Vermeyen	1

Kızılırmak Deltası'nı geliştirme ile ilgili katılımcılara soru yöneltilmiş ve bölgede kuş gözlemciliğini geliştirmek için ne gibi yatırımlar yaptıkları ya da yapacakları üzerinde durulmuştur. Katılımcıların 10'u ziyaretçilerin alana girmeden belirlenen noktalardan kuşları izleyebilecekleri bir takım düzenekler ile gözlem parkuru oluşturmayı planladıklarını belirtmiştir. Gözlem parkuru yapmayı planladıklarını söyleyen Katılımcı 4 konu hakkında şunları söylemiştir:

“Yapacağımız yeni projelerle beraber özellikle giriş-çıkış buradaki ziyaret yönetimi tamamen bizim kontrolümüzde olacak. Yani bide şöyle... Alanda yeni yapılacak projeler var kuş gözlemleriyle alakalı 3-4 tane iskele yapacağız kuş gözlemleriyle ilgili. Yürüyüş yollarını öyle yapacağız ki yürüyüş yollarını sazlarla kapatıp kuşların dibine kadar gidip kuşlar bizi görmeyecek ama biz kuşları göreceğiz o şekilde kuş izleme istasyonları oluşturacağız.”

Bu sayede söz konusu parkurun, doğal ortamı bozmadan ve kuşları yerlerinde rahatsız etmeden gözlem yapılabilmesini olanaklı hale getireceği için sürdürülebilirliğe de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan Katılımcı 11 bir öneride bulunarak, Halk eğitim kurslarında konunun meraklılarına bilinçlendirme kursları açılacağını ifade

etmiştir. Katılımcı 13 bu işlemleri delta yönetiminin yaptığını söyleyerek açıklayıcı bir cevap vermemiştir. Katılımcı 10 ise bu soruya hiç cevap vermeyerek değerlendirmelerine devam etmiştir. Mevcut gözlem kuleleri Fotoğraf 14 ve Fotoğraf 15’de yer almaktadır.

Fotoğraf 14: Gözlem Kulesi 1

Fotoğraf 15: Gözlem Kulesi 2

Kaypak (2012)'ye göre, günümüzde işletmelerin doğal ve kültürel varlıkların zarar görmeden turizme açılması önemli bir yer tutmaktadır. Ancak yapılan araştırma sonucunda Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin önemli bir turizm destinasyonu olabilecekken turizme açılmaması konusunda görüşlerin de olduğu gözlemlenmiştir. Bahar ve Kozak (2005)'e göre sürdürülebilirlik olgusu, her sektör için taşıdığından daha fazla ekonominin bir alt sektörü olan turizm için önem arz etmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik faaliyetlerinin yerine getirildiği ve bu çalışmaların uygulandığı alanlarda doğaya ve çevreye zarar verilmeden turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması uzun dönemli planlar ve stratejiler ile olabilmektedir. Büyüyen turizm endüstrisinin muhtaç olduğu doğal ve kültürel kaynakların korunması direk fayda sağlayacaktır. Sürdürülebilir turizm, turizm sektörünün gelişimindeki ilerleme yönünü tespit etmek için benimsenen bir olaydır. Bu olaya dair en kilit noktalardan bir tanesi geçmiş yıllarda uygulanan turizm olayları nedeniyle çıkan sorunlarla başa çıkabilmek, kaybedilen kaynaklar yerine getirilemese bile olanı kaybetmemek ve elde tutabilmektir.

Dünyadaki doğal kaynaklar sorumsuzca kullanılmıştır ve bu nedenle sürdürülebilirliğe ihtiyaç duyulmuştur. Son zamanlarda sürdürülebilirlik kavramı hemen hemen her alanda benimsenen bir yaklaşım halini almıştır. Turizmde sürdürülebilirlik gün geçtikçe değer kazanan, geleceğe yönelik bir durumdur. Bu nedendir ki sürdürülebilir turizmin tüm turizm türleri için uygulanması gerektiğinin altını çizmek doğru olacaktır.

Sürdürülebilir turizm açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin yerel paydaşlar tarafından değerlendirilmesine yönelik yapılan bu çalışmada sonuç olarak, Delta'nın turizme açılmasına paydaşların sıcak bakmadığı söylenebilir. Paydaşlara göre bölgeye giriş çıkışlar 12 saat yasaklanmışken, ilerleyen dönemlerde tamamen yasaklayarak, bölgeyi tamamen insandan arındırmak istemektedirler. İnsanların ve insanların seyahatlerinden oluşan turizm faaliyetlerinin bölgeye zarar verdiği düşüncesiyle hareket eden yetkililer sadece insanların bura hakkında bilgi sahibi olmasını ama ziyarete gelmemesini beklediği görülmektedir. Öncelikle yöneticilerin günümüz çağında gerçekleştirilen turizm faaliyetleri konusunda görüşlerini yinelemeleri ve bölgeyi tamamen insana kapatmak yerine bilinçli gerçekleştirilecek turizm faaliyetleriyle, bölgenin turizm pastasından payını almasını ve gelişim göstermesini sağlayacaktır. Bu durumda, Delta'ya gelen üst düzey yöneticilerin çeşitli vaatlerde bulunmalarına rağmen konuya gereken özenin gösterilmemesinin de payı olduğu düşünülmektedir. Deltanın gelişimi için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından alan başkanlığı kurulmuş olup, çalışmalar bu çerçevede yürütülmektedir. Bu anlamda alan başkanlığı Türkiye'de bir ilktir ve bu başkanlık sayesinde, delta gelişimi için gözlem kuleleri ve kuş gözlemcilerinin kuşları rahatsız etmeden yanlarına gidebilecekleri alanlar yapılacaktır.

Paydaşlara sorulan sorular neticesinde varılan genel kanı, Deltada verilen hizmetler eskiden yetersizken hizmetlerin iyileştirildiği ve daha da iyiye gideceği yönündedir.

Dünyada eşi benzerine az rastlanan sulak alanlar içinde Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti Türkiye’de görülmüş kuş türleri içerisinde 350-354 tanesini bünyesinde barındırmaktadır. UNESCO geçici miras listesinde bulunan delta için Şubat ayında yapılacak olan dosya teslimi ile kalıcı listeye girme yolunda önemli bir adım atılacaktır.

Araştırmaya katılan paydaşlardan elde edilen bilgiler doğrultusunda asıl amacın Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti’nin turizme açılması değil sürdürülebilirliğinin sağlanarak UNESCO kalıcı miras listesine girmesi olduğu öğrenilmiştir. Ancak bölgenin sürdürülebilirliği sağlanırken aynı zamanda turizm faaliyetlerinin de deltanın doğal yapısına zarar vermeden gerçekleştirilebilmesi mümkün olabilecektir.

İbiş (2013)’ün hazırlamış olduğu “Sürdürülebilir Turizm Açısından Acarlar Longozunun Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma” isimli çalışmasında aynı araştırmayı Acarlar Longozunda yapmıştır. Bu araştırmada bölgede geliştirilebilecek turizm faaliyetleri olarak bulunan foto safari, doğa turizmi ve trekkingden farklı olarak İbiş (2013), botanik turizminin de geliştirilebileceği hakkında sonuçlara ulaşmıştır. Ayrıca bu çalışmada 7 kişi turizm faaliyetlerinin bölgeye zarar vereceğini 6 kişinin ise zarar vermeyeceği bulgularına ulaşılmıştır. Aynı zamanda Çakıcı ve Harman (2006)’nın yaptığı “Kuş Gözlemciliğinin Önemi: Türkiye’de Kuş Gözlemcilerinin Profili” adlı çalışmada bölgeyi ziyaret eden katılımcıların tamamına yakını bölgede doğa yürüyüşü ve dağa fotoğrafçılığı yaptıkları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kuş gözlemciliği yaparken aynı zamanda da doğa yürüyüşü yapmak ve doğa fotoğrafı çekmek istemeleri, paydaşlardan elde edilen verilere göre bölgede geliştirilebilecek turizm faaliyetlerin uygulanabilirliğini desteklemektedir. İbiş (2013)’ün yaptığı çalışmada ise zarar vermeyeceği görüşü baskın olmasından dolayı tam tersi sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Doğal varlığın korunması için yapılan çalışmalar hakkında elde edilen sonuçlar ile turizmin yöre halkının ekonomik durumunu olumsuz etkilediği sonuçları İbiş (2013)’ün çalışmasında elde ettiği sonuçlar ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Çakıcı ve Harman (2006)’nın çalışmasında kuş gözlemcilerinin büyük çoğunluğunun özel otomobilleriyle ulaşım sağladıkları sonucunu elde ederken bu çalışmada da aynı sonuç elde edilmiştir. Bununla birlikte fiziki

imkânların yetersiz olduğu sonucu da İbiş (2013)'ün yaptığı çalışmada elde ettiği sonuçla aynıdır.

Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin önemli bir turizm destinasyonu haline getirilebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bölgenin keşfedilmesi ve turist potansiyelinin artırılmasına yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Turizmin geliştirilmesi açısından atılacak her adımda sürdürülebilirliğin önemi de unutulmamalıdır.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda paydaşların konuyu değerlendirmeleri ve bölgenin turizme açılması gerektiği düşünülmektedir. Bununla birlikte getirilebilecek **diğer öneriler şunlardır:**

- Bölgede gerçekleştirilecek olan sürdürülebilir turizmin asıl amacına uygun olması amacıyla gerçekleştirilecek olan alt yapının ve konaklama tesislerinin doğal alanın dışında kalacak şekilde kurulmalıdır,
- Yönetimler iş birliği yaparak bölge hakkında eko-turizm ve sürdürülebilir turizm bilincinin oluşturulması ve halkın turizmden daha fazla pay alması sağlanmalıdır,
- Bölgeye gelen turistler bilinçlendirilmeli ve bu bilinçlendirme çalışmaları koordineli yürütülmelidir,
- Yöresel ürünlerin pazarlanabileceği alanlar oluşturulup çoğaltılmalıdır,
- Alanın taşıma kapasitesi aşılmamalı, sürekli kontrol altında tutulmalıdır,
- Yürüme yolları uzatılmalı ama doğal yaşama zarar verilmemelidir,
- Deltanın tur operatörleri ve seyahat acenteleri ile bağlantısı kuvvetlendirilmelidir,
- Alanda yiyecek içecek işletmeleri çeşitlendirilmeli, profesyonel hizmet anlayışına geçilmelidir,
- Gelen ziyaretçilerin konaklamaları için tesisler yapılmalıdır,
- Yöre halkı gelen ziyaretçilere yöresel ürünlerini satabilmeli, buradan gelir elde edebilmelidir,
- Bölge halkı yaşamlarını sürdürürken doğal hayata zarar vermemeli ve tahrip etmemelidirler.

Bundan sonra Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti destinasyonunda yapılacak yeni araştırmalarda bölgede gerçekleştirilebilecek turizm faaliyetleri açısından ele alınması ve bölgeyi ziyaret eden turistlerin hangi tanıtım faaliyetlerinden etkilenecek bölgeyi ziyarete geldiklerinin belirlenebilmesi için nicel araştırmalar önerilebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akat, Ömer. (2000), “*Turizm İşletmeciliği*”, Ekin Kitabevi, 2.Baskı, Motif Matbaası, İstanbul.
- Alkan, C. (2011), “*Alternatif Turizm Ürünleri*”, Pınar İ.(Ed), “Uluslararası Turizm İşletmeciliği”, Nobel Yayın.
- Altunışık, R., R. Cokun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım. (2007), “*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-Spss Uygulamalı*”. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Ateş, Hamza., Es, M., Uzer, Y. (2011), “*Sulak Alanların Sürdürülebilir Yönetimi*”, Umutepe Yayınları, İzmit.
- Bahar, Ozan ve Kozak, Metin (2005), “*Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edebilirlik*”, Detay Yayıncılık. ANKARA.
- Bahar, Ozan., Samırkaş M. ve Çelik, N. (2015), “*Farklı Boyutları İle Sürdürülebilir Turizm*”, Süre Yayınevi, Muğla.
- Çağırankaya, Serhan ve Köylüoğlu, F. (2013), “*Sulak Alan Kavramı, Sulak Alan Nedir? Sulak Alan Sınıflandırılması*”, T. Meriç. S. Çağırankaya. “*Sulak Alanlar*”, Ankara, Kayığan Ajans İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
- Demir, Cengiz. ve Çevirgen, A. (2006), “*Turizm Ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişim Yaklaşımı*”, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Demirel, Ersin. (2017), “*Bafra, İkiztepe- Nerik (Vezirköprü) Kültür Yolu*”, Bafra Belediyesi.
- Duran, Erol. (2009), “*Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği*”.
- Erdem, Osman.(2013), “*Sulak Alanların Önemi, İşlev ve Değerleri*”, T. MERİÇ. S. Çağırankaya. “*Sulak Alanlar*”, Ankara, Kayığan Ajans İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
- Erdoğan, Nazmiye. (2003), “*Çevre ve (Eko) Turizm*”, Erk Yayıncılık, ANKARA.
- Eroğulu, Veysel. (2013), “*Önsöz*” T. Meriç. S. Çağırankaya. “*Sulak Alanlar*”, Ankara, Kayığan Ajans İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
- Haberal, Hikmet. (2015), “*Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi*”, Detay Yayıncılık, ANKARA.
- İbiş, Salim ve Batman, Orhan (2014), “*“Sürdürülebilir Turizm Açısından Acarlar Longozu” Sürdürülebilir Turizm Açısından Acarlar Longozunun Yerel Paydaşlar*

- Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma”, *OmniScriptum GmbH&Co. KG: Türkiye Alim Kitapları, Almanya.*
- İSLAMOLU, Ahmet. H. (2002), “*Bilimsel Araştırma Yöntemleri*”, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kahraman, N. ve Türkay, Oğuz. (2011), “*Turizm ve Çevre*”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Küçükaslan, Nazife. (2007), “*Özel İlgi Turizmi*”, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Ankara
- Kozak, Nazmi, Kozak, Meryem, Kozak, Metin. (2010) “Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kozak, Metin. (2014), “*Sürdürülebilir Turizm Kavramlar ve Uygulamalar*”, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kozak Metin. ve Bahçe, S. (2012), “*Özel İlgi Turizmi*”, Detay Yayıncılık 2. baskı, Ankara.
- Şerefoğlu, Coşkun. (2009), “*Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü-2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan İpard Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi Ve Beklenen Gelişmeler*”, Uzmanlık Tezi, T.C Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Swarbrooke John (1999), “*Sustainable Tourism Management*”, (2nd Edition), USA: Cabi Publishing, s.19.
- T.C. Orman ve Su İşleri Başkanlığı *Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü, (2016), Kızılırmak Deltası Yönetim Planı II; 5 Yıllık Uygulama Dönemi (2016-2020).*
- THEOBALD, William. (2004), “*Global Tourism Third Edition*”, British Library Cataloguing-in Publication Data, United States of America.
- TODEG. (2010), “*Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı ve 10. Yılında TODEG*”, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara.
- Tuna, Muammer. (2007), “*Turizm, Çevre Ve Toplum*”, Detay Yayıncılık, ANKARA.
- Ünal, Burcu. (2013), “*Türkiye’ de ve Dünya’ da Sulak Alanlar*”, T. Meriç. S. Çağırnkaya. “Sulak Alanlar”, Ankara, Kayığan Ajans İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
- Yıldız, K. Sipahioğlu Ş. ve Yılmaz, M. (2000), “*Çevre Bilimi*”, Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, ANKARA.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek. (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Tamer. (2013), “*Sulak Alan Mevzuatı*”, T. Meriç. S. Çağırnkaya. “Sulak Alanlar”, Ankara, Kayığan Ajans İnş. San. Tic. Ltd. Şti.

Sürelî Yayınlar

- Akesen, A. (2009), “Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımında Ekoturizmin İşlevsel Önemi”, *10.Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 21-24 Ekim, s. 365-374.
- Akgül, Olcay. (2004), “Niteliksel Araştırma ve Turizmde Uygulamaları”. *Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, s.130-136.
- Arı, Y. (2006), “Ramsar Sözleşmesi’nin Doğa Koruma Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11 (15): 275-302.
- Bahadır, Muhammet. ve Özlü, T. (2104), “Ağaçlı Sulakalanlara Bir Örnek: Yörükler Su Basar Ormanı (Kızılırmak Deltası)”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 7 Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35.
- Baykal, Derya. ve Çimen. (2015), “Hürriyet. *Sürdürülebilir Turizm ve Eko Turizm Sertifikaları (10-21)*”, Edt. Uğur. A, Çalık, İ. *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Gümüşhane yayınları, s.11.
- Çakıcı, A. Celil ve Harman, Serhat, (2006), “Kuş Gözlemciliğinin Önemi: Türkiye’de Kuş Gözlemciliğinin Profili”, *Antolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, cilt: 17, sayı: 2, ISSN: 1300-4220(1990-2006).
- Hancock, B. (1998). “Trent Focus For Research and Development in Primary Health Care: An Introduction to Qualitative Research”, *Trent Focus Group*. 1-31.
- İbiş, Salim ve Batman Orhan (2013), “Sürdürülebilir Turizm Destinasyonu Açısından Acarlar Longozunun Yerel Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi”, *5. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi*, 02-07 June 2013, Novi Pazar, Sırbistan.
- Kaypak, Şafak. (2012), “Ekolojik Turizm Ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*.
- Tıraş, H. Hayrettin, (2012). “Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Yavuz C. (2015), “Turizmde Sürdürülebilirlikte Halkla İlişkiler Çalışmalarının Önemi(72-81)”, Edt. Uğur. A, Çalık, İ. *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, Gümüşhane Yayınları, s. 73.
- Yücel, A. (2008), “*Mağara Turizmi Tokat Ballica Mağarası Örneği*”, Uzmanlık Tezi, T.C Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım Ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.

Diğer Yayınlar

- Akın, Halil Murat. (2006), “*Türkiye’ De Ekoturizm Sürdürülebilir Gelişmi; Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Altan, Şule. (2006), “*Türkiye’de Eko Turizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları*”, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Altanlar, Aslı. (2007), “*Akçakoca Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması*”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Atabey, Selma. (2015), “*Organik Tarım Ve Eko-turizm Uygulamalarına Geçiş Sürecinde Çandır Köyü Örneği*”, Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Boz, Mustafa. (2004), “*Turizmin Gelişmesinde Alternatif Turizm Pazarlamasının Önemi*”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ceylan, Merve. (2009), “*Rekreasyonel Uçurtma Sörfü Ve Rüzgar Sörfü Yapan Bireylerin Atılganlık, Tükenmişlik, Depresyon, Öfke, Sosyotropi ve Otonomi Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Anabilim Dalı.
- Civelek, Makbule. (2013), “*Sürdürülebilirlik Kapsamında Agro-Turizm Ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki Tatuta Çiftliklerinin Agro-Turizm Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi*”, Yüksek Lisan Tezi, Muğla.
- Cömert, Tamer. (2002), “*Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm İçin Makro Plan Önerisi*”, Yüksek Lisans Tezi.
- Çakır, Gülay. (2011), “*İğneada Ve Çevresinde Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi Ve Kırsal Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Çolak, Elif. (2010), “*Destinasyon Bazında Marka Denkliği ve Doğu Karadeniz Yaylalarının Eko Turizm Açısından Marka Denkliğine İlişkin Bir Uygulama*”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Demirel, Hilal. (2010), “*Turizmde Sürdürülebilirlik*”, T.C Kültür Ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi.
- Doğan, Mustafa. (2014), “*Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Bağlamında Adalar: Bozcaada Üzerine Bir Model Önerisi*”, T.C Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Çanakkale.

- Er, Özlem. (2016), “*Kültürel Değerlerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi.
- Erkurt, Ferda Ç. (2005), “*Eko Turizm Kaynağı Olarak Akçay Vadisi Ve Madran Dağı'nın Değerlendirilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Eser, Seçkin. (2011), “*Sürdürülebilir Turizm ve Efes Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi.
- Göktepe, Sevinç. (2011), “*Sürdürülebilir Turizm Kapsamında İstanbul'daki 4 ve 5 Yıldızlı Otellerde Enerji Verimliliği Uygulamaları*”, Yüksek Lisans Tezi.
- İbiş, Salim. (2013), “*Sürdürülebilir Turizm Açısından Acarlar Longozunun Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*”, Yüksek Lisans Tezi.
- Karğı, Süleyman. (2010), “*Kıyı Turizminden Alpinizme Sürdürülebilir Turizm(Burhaniye-Edremit-Kaz Dağı Örneği)*”, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Ece. (2011), “*Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Cunda (Alibey) Adası Turizm Yönetim Planı Modeli Önerisi*”, Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, Mevlüt. (2015), “*Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli*”, Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Samsun.
- Keleş, Ayşegül. (2003), “*Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Türkiyede Yat Turizmine Ekolojik Yaklaşım*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi(Kent Ve Çevre Bilimleri)Anabilim Dalı, Ankara.
- Mercan, Şefik. Okan, (2010), “*Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bölgesel Planlama ve Turistik Ürün Oluşumu; Altınoluk Örneği Üzerine Bir Araştırma*”, Doktora Tezi.
- Seyhan, Güneş.(2010), “*Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlı Uygulamalar ve Yeşil Pazarlama: Örnek olay Çalışması(Calista Luxury Resort Hotel- Antalya*”, Yüksek Lisans Tezi.
- Taş, Sedat. (2012), “*Trabzon Ve Eko Turizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma*”, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Tetik, Nuray. (2012), “*Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği*”, Doktora Tezi, Balıkesir.

Uğur, Ayşegül. (2015), “Sürdürülebilir Turizm, Yerel Değerler İle Turist Tatmini Arasındaki Yapısal İlişkilerin İncelenmesi: Bütünleşik Bir Yaklaşım”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı, Doktora Tezi.

Zorlu, Kuttusi, (2014), “Aksaray-Ihlara Vadisi’nde Eko Turizm”, Yüksek Lisans Tezi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.

İnternet Kaynakları

- Barış, Sancar. (2010), “Önemli Bir Doğa Mirası: Kızılırmak Deltası Kuşlar”, http://kizilirmakdeltasi.com/wpcontent/uploads/2017/01/Kizilirmak_Deltasi_Kuslar_Kitabi_1.pdf, E.T. 03.07.2017, 23:49.
- Koyuncu, Simay. (2015), “Turizmin Popüler Yüzü: “Kamp Ve Karavan Turizmi””, <http://www.turizmglobal.com/turizmin-populer-yuzu-kamp-ve-karavan-turizmi/>, E.T. 10.12.2016, 18:21.
- Ramsar Alanları Değerlendirme Raporu. (2008), http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/wwf_turkiye_ramsar_alanlari_degerlendirme_raporu.pdf, E.T. 24.07.2017, 12:54.
- Selimoğlu, Öykü. (2004) “Dünyada ve Türkiye’ de Ekoturizm”, İstanbul Ticaret Odası Etüt ve Araştırma Şubesi, <http://www.ito.org.tr/Dokuman/Sektor/1-31.pdf>, E.T. 09.12.2016 20:23.
- <http://www.turkiyesulakalanlari.com/wp-content/uploads/Turkeys-Ramsar-Sites.pdf>, E.T. 16.06.2017, 16.00.
- <http://www.bafra.bel.tr/Uploads/Resimler/Sayfalar/2015/7/Kus-Cenneti/Orj-2291559bc555fdcac109a4c27bd8.pdf>, E.T. 04.07.2017, 00:31.
- <http://samsunkulturturizm.gov.tr/TR,59850/galeric-ormani--subasar-orman-.html>, E.T. 05.07.2017, 12:28.
- https://www.tursab.org.tr/yayin/81/subattursab_81_4072677.pdf, E.T. 05.07.2017, 13:43.
- http://www.milliparklar.gov.tr/belge/halkalama_raporu.pdf, E.T. 05.07.2017, 15:21.
- <http://ornitolojiarmer.omu.edu.tr/faaliyetler/kus-halkalama>, E.T. 05.07.2017, 15:37.
- <http://www.bafra.bel.tr/Uploads/Resimler/Sayfalar/2015/7/Bafra-Kitabi/Orj-2968559bd218fdcac109a4c27be4.pdf>, E.T. 05.07.2017, 23:39.
- <http://www.unesco.org.tr/?page=15:62:1:turkce>, E.T.14.11.2017, 11:47.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44395/dunya-miras-gecici-listesi.html>, E.T. 14.11.2017, 11:56
- <https://www.gazetegercek.com.tr/kizilirmak-deltasi-kus-cenneti-unesco-gecici-listesinde/37960/>, E.T. 18.11.2017, 08:59.
- <http://kizilirmakdeltasi.com/2016/09/01/cialis-online-html/>, E.T. 18.11.2017, 09:04.
- http://www.gunaydingezginler.com/turkiye-gezi-yazilari/samsun/kizilirmak_deltasi/, E.T. 18.11.2017, 10:00

<http://www.bafra55.net/yikima-devam-19485h.htm>, E.T. 19.11.2017, 14:30

<http://www.habergazetesi.com.tr/haberler/33090/manda-sayisi-artti>, E.T. 20.11.2017, 16:00

<https://gezievreni.com/bafra-kizilirmak-deltasi-kus-cenneti/>, E.T. 20.11.2017, 09:31

http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa E. T. 05.12.2017 19:49

EKLER

EK 1: Görüşme İstek Mektubu

Sayın Yetkili,

Bu mektubun konusu, yürütmekte olduğum yüksek lisans tezine ilişkin akademik çalışmamda görüşlerinizden yararlanma arzu ve düşüncesidir. Bu çalışma Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nın yüksek lisans programına ilişkin öngördüğü bir çalışma olarak hazırlanmaktadır. Prof. Dr. Orhan BATMAN'ın rehberlik ettiği bu çalışma "Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesi" konusuna yöneliktir. Bu çalışma ile sizin gibi alanında uzman kişilerin konuyla ilgili görüşlerini değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede size uygun bir yer ve zamanda yaklaşık bir saat sürebilecek bir görüşme talep etmekteyim. Görüşme sürecinde, size konuya ilişkin önceden hazırlanmış sorular sorulacaktır. Görüşme içerisinde aktardığınız bilgiler akademik amaç haricinde herhangi bir amaçla değerlendirilmeyecektir. Bu bağlamda cevabınızı beklemekle birlikte göstereceğiniz ilgi ve sağlayacağınız katkılara şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla,

Mehmet VATANSEVER

EK 2: Örnek Görüşme

Demografik Faktörler

Cinsiyet: Erkek

Yaş: 53

Eğitim Durumu: Lisans

Meslek: Bafra Belediye Başkanı Basın Danışmanı/Gazeteci

Vatansever: Öncelikle görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Katılımcı: Ben teşekkür ederim.

Vatansever: Kaç yıldır bu kurumda görev yapıyorsunuz?

Katılımcı: 14

Vatansever: **Kızılırmak deltasının UNESCO geçici miras listesinde olduğunu biliyor musunuz? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?**

Katılımcı: Samsun Büyükşehir Belediyesinin Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin UNESCO Dünya Mirası Kalıcı Listesi'ne girebilmesi için büyük çaba gösterdiğini biliyorum. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmesiyle ilgili yapılan başvuru üzerine ilk aşamada geçici listeye alındı. Genelde önce geçici listeye alınıyor. UNESCO dünya çapında BM bünyesinde en önemli kuruluştur. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti artık dünya çapında korunabilirliğe ve tanıtılabilirliğe ulaşacaktır. Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'ndeki doğal hayatın korunması için ciddi çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmalarını destekliyorum.

Vatansever: **Gelen ziyaretçilere yeterli hizmet veriliyor mu? (Rehber-otopark-mescit-yiyecek-içecek vs.)**

Katılımcı: Bu konuda çalışmalar yeni başlamıştır. İlk önce kuş gözlem kuleleri yapılmıştır. Sonra ulaşım imkânları sağlanmıştır. Doğal hayata uygun sosyal donatılar tesis edilmiştir. Önemli bir süreç yaşanmaktadır.

Vatansever: **Sizce yapılan turistik faaliyetler doğal çevreye ve kuşlara zarar veriyor mu?**

Katılımcı: Turistik faaliyetler yeni yeni etkin olmaktadır. Şu an itibarıyla bir zarar söz konusu değildir.

Vatansever: Doğal varlıkların ve kuşların korunması için ne gibi önlemler alınıyor?

Katılımcı: Buranın korunma altına alınmasıyla ilgili süreçler gelişmektedir. Herkes içeri girip bir eylemi artık burada yapamamaktadır. Kaçak avcılık yapanlar ve kaçak binalar vardı. 300 adet kaçak bina yıkıldı. Kaçak avlanmalardan sebep kuş türleri olumsuz etkileniyordu. Burada bir yönetim planı oluşturuldu. Kızılırmak Deltası Koruma ve Geliştirme Birliği (SAMKUŞ) isimli bir idari yapı kuruldu. Artık giriş çıkışlar düzen altında oluyor, herkes araçlarıyla istediği şekilde girip çıkamıyor. Kızılırmak Deltası'na fotoğraf-video çekimi gibi faaliyetlerde bulunan kişilerin alana araçlarla girmesi yasaklandı. Ayrıca seyyar karavanlar, avcı kulübeleri ve hayvan barınaklarının alandan kaldırıldı. Deltada otlatılan manda ve sığır sahiplerine kimlik kartı verilmesi, sulak alanı içerisinde bulunan koyun ve hayvan barınaklarının kaldırılması ve alan içerisinde fotoğraf-video çekimi gibi faaliyetlerde bulunan kişilerin araçlarla alana girmelerinin engellenmesi kararlaştırıldı. Kızılırmak Deltası içerisindeki göl ve kanallar boyunca gelişigüzel dağıtım göstererek doğal ortamda tahribat, gürültü ve katı atık kirliliğine neden olarak canlıları rahatsız eden amatör olta balıkçılığı sınırlandırıldı. Amatör balıkçılık için belirlenen alanın haricinde, Kızılırmak nehri doğu yakasında 12 ay amatör olta balıkçılığı yasaklandı.

Vatansever: Bölgeye hangi ulaşım araçları ile gelmek mümkündür?

Katılımcı: Kara, hava ve deniz yolları ulaşım ağı bulunmaktadır. Samsun'da liman, Tren garı ve hava alanı bulunmaktadır. Samsun'dan Kuş Cenneti'ne kara yolu ile 45 dakikada ulaşılmaktadır.

Vatansever: Bölgenin tanıtımı için ne tür tanıtım faaliyetleri yapıyor?

Katılımcı: Kuş Cenneti'ne dikkatleri çekmek için çeşitli turlar, foto safari, bilgilendirme toplantıları düzenleniyor. Görsel yayınlar, şehir mobilyaları ile tanıtımlar, kuş türleri ile ilgili panolar ile tanıtımlar yapılıyor. Samsun'a gelen misafirlere burası gezdiriliyor. Bu çalışmaların sonucunda bilinirlik arttı. Eskiden belki günde bir kişinin bile gelip ziyaret etmediği Kuş Cenneti şimdi Türkiye'nin ve dünyanın her yerinden ziyaretçilerini ağırlıyor. Buraya gelen bu doğal güzelliklere hayran kalarak ayrılıyor.

Vatansever: Kızılırmak deltasında turizmin gelişmesi sizce yöre halkının ekonomik durumunu nasıl etkiler?

Katılımcı: Turizm uzun soluklu bir süreçtir. Bu nedenle ekonomik geri dönüşümü zaman alacaktır. Bu gerçekleştiğinde sadece yöre halkı bakımından değil ülke turizmi bakımından da önemli bir potansiyel olacaktır.

Vatansever: Kızılırmak deltasında kuş gözlemciliğini geliştirmek için ne gibi yatırımlar planlanıyor ya da planlıyorsunuz?

Katılımcı: Kızılırmak Deltası'nda sosyo-ekonomik denge, ekolojik denge ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla hazırlanan tüzük 01/06/2015 tarih ve 29373 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi ve Samsun Kızılırmak Deltası Koruma ve Geliştirme Birliği-SAMKUŞ kuruldu. Samsun Valiliği Turizm stratejik planı hazırladı. Kısacası idari ve planlama kapsamında gerekli adımlar atıldı. Kuş gözlemciliği, yabani kuşları doğal habitatlarında gözlemlemeyi ve tanımlamayı temel alan, kimilerinin sadece hobi olarak ilgilendiği, kimilerinin ise (ornitologlar) bilimsel amaçlar için kullandığı bir uğraştır. Yani hem bir tabiat sporu hem de bilimsel bir alandır. Kuş gözlem kuleleri sayısı artırılabilecek, saha teleskopları ve dürbünler ilave edilecek, kamera sistemleri geliştirilecektir.

Vatansever: Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kalkınma gibi konularda neler söyleyebilirsiniz?

Katılımcı: Turizm sektörü belirli dönemlerde ekonomik bakımdan kurtarıcı olarak görülmüştür. Bu şekilde görmüş olan ülkeler turistik gelişmeler kaydederken, çoğu zaman turizmin sürdürülebilirliğine dikkat etmemişlerdir. Bu durumun farkına varılması ile birlikte sürdürülebilir turizm kavramı 1990'larda önem kazanmaya başlamıştır. Sürdürülebilir turizm, turizm paydaşlarını bir araya getirerek ortak çıkarları için hareket etmelerini sağlamaktadır. Onlara rehberlik edebilen bir bağlam olan, karar verici konumundakilere, şu anda veya gelecekte, olumlu veya olumsuz etkileri nasıl dengeleyebileceklerini daha net görmelerini sağlayan turizm sektörünün gelişimi için oluşturulan bir yaklaşım olarak değerlendiriyorum. Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşimde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin, yaşamı

sürdüren sistemlerin sürdürüldüğü ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir.

Vatansever: Sizce Kızılırmak Deltası'ndaki geliştirilebilecek turizm türleri nelerdir?

Katılımcı: Doğa turizmi foto safari trekking. Kızılırmak Deltasındaki turizm potansiyelini sosyal, çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik bakımından değerlendirmek gerekir. Bu ilkeler çevresinde fotoğrafçılık, bilim ve doğa turizmi geliştirilebilecek turizm türleridir.

Vatansever: Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nin turizm açısından gelişmesi için kimler ortak hareket etmelidir?

Katılımcı: Turizm aynı zamanda bir kültürdür. Bu nedenle toplumun tüm sınıf ve kurumlarının bunun içinde olması gerekir. Bir tarafında yerel ve genel idareciler (Belediye, Valilik, Kaymakamlık) diğer tarafında sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, basın, başka bir tarafında yatırımcılar gibi unsurların hepsinin bir arada olması gerekiyor.

Vatansever: Bunların dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Katılımcı: Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti 21 bin 700 hektarlık sulak alana sahip, 5 bin 174 hektarlık kısmı ise, Yaban Hayatı Geliştirme Alanı olarak Uluslararası Ramsar Sözleşmesi kapsamında koruma altında bulunuyor. Bölgede irili ufaklı 20 göl ile büyük bataklık ve sazlık alanlar yer alıyor. Avrupa Kuş Alanları Envanterindeki en önemli 4 kriterden 3'üne sahip olan Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti'nde, Türkiye'de bugün kayıt altına alınmış 478 kuş türü tespit edilmiş ve bunların 350'sinin burada görüldüğü ve 140'ının burada ürediğinin tespitleri yapılmıştır. Dünyada nesli tehlike altında olan 24 kuş türünün 15'inin, Kızılırmak Deltası'nda görülüp kayıt altına alındığını özellikle belirtmek istiyorum. Kızılırmak Deltası'nın dünyadaki kuş cennetlerinden farklı kılan en önemli özelliklerden birinin de yılın her ayı farklı kuşların görülebilmesi bilgisini de paylaşmak istedim.

Teşekkür ediyorum, Başarılar diliyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet VATANSEVER, 04.02.1988 yılında Bafra’da dünyaya geldi. İlk ve ortaöğrenimini Bafra’da tamamladı. 2013 yılında Aksaray Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği programından ön lisans derecesi, 2015 yılında Anadolu Üniversitesi Konaklama İşletmeciliği bölümünden de lisans derecesi aldı. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı.

